

JIHOČESKÁ UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a psychologie

Péče rodičů o řeč dítěte

Bakalářská práce

České Budějovice

2014

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Eva Suchánková, Ph.D.

Autor práce:

Eva Součková

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona . v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích, na jejích internetových stránkách, zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a veškerou literaturu jsem uvedla v seznamu použité a citované literatury.

V Českých Budějovicích, dne 21. 3. 2014

.....

Jméno a příjmení

Mnohokrát děkuji PaedDr. Evě Suchánkové, Ph.D. za cenné odborné rady, připomínky, metodické vedení práce a obrovskou trpělivost.

Anotace

Práce je zaměřena na péči rodičů o řeč dítěte v domácích podmínkách a na úroveň řečového projevu předškolních dětí ve věku 3 – 4,5 roku. Cílem kvantitativně orientovaného výzkumu je prezentovat, jak rodiny rozvoj řeči svých dětí ovlivňují, jakým způsobem využívají společný čas, jakým aktivitám se věnují děti předškolního věku. Odpovědi rodičů následně podpírají výsledky z rozhovorů s dětmi, při kterých byly získány informace o tom, jakou mají děti výslovnost a jaká je kvalita jejich vyjadřování.

Klíčová slova: rodina, vliv rodičů, komunikace, aktivity dětí, řečová úroveň

Abstract

The work is aimed at parents care of child speech at home and the level of speech of preschool children aged 3 - 4.5 years. The aim of quantitatively oriented research is to present how families affect the development of their children's speech, how they use a common time and what activities the children are engaged in. Parents replies support the subsequent results of interviews with the children, in which information about pronunciation and the quality of expression was obtained.

Keywords: Family, parents influence, communication, children activities, speech level

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Prevence narušení komunikační schopností	9
1.1 Pojem prevence.....	9
1.2 Logopedická prevence.....	10
2 Jazykové roviny.....	11
2.1 Foneticko – fonologická jazyková rovina.....	11
2.2 Morfologicko – syntaktická jazyková rovina.....	13
2.3 Lexikálně – sémantická jazyková rovina.....	14
2.4 Pragmatická jazyková rovina.....	15
3 Společenské faktory řeči.....	16
3.1 Prostředí.....	16
3.2 Rodina.....	17
3.3 Mateřská škola.....	17
4 Důležité oblasti z hlediska prevence narušení komunikační schopnosti.....	18
4.1 Realita.....	18
4.2 Hra.....	18
4.3 Práce.....	19
4.4 Obrázky a knížky.....	19
4.5 Pohádky a příběhy.....	20
4.6 Říkadla a básničky.....	20
4.7 Písničky.....	20
4.8 Kresba.....	21
4.9 Mluvní vzor a komunikace v rodině.....	21
4.10 Divadlo.....	22
4.11 Využití masmédií.....	22
5 Cvičení vedoucí ke správné výslovnosti.....	23
5.1 Dechová a fonační cvičení.....	23
5.2 Rozvoj motoriky.....	24
5.2.1 Rozvoj hrubé motoriky.....	24
5.2.2 Rozvoj jemné motoriky.....	24
5.2.3 Rozvoj artikulačních orgánů.....	24
5.2.4 Grafomotorika.....	25
5.3 Rozvíjení fonemického sluchu.....	25
5.4 Rozvíjení zrakového vnímání.....	25

6 Závěry z teoretické části práce.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
7 Cíl práce.....	27
7.1 Metodologie.....	27
7.2 Výzkumný vzorek, místo šetření.....	27
7.3 Vlastní šetření, analýza a interpretace dat.....	28
7.3.1 Dotazníkové šetření pro rodiče, polostrukturovaný rozhovor s dětmi.....	28
Závěr.....	44
Shrnutí.....	47
Seznam literatury.....	48
Seznam příloh.....	49
Seznam tabulek.....	49
Seznam grafů.....	49
Dotazník.....	50
Polostrukturovaný rozhovor s dětmi.....	53

ÚVOD

Dětská řeč mě vždy zajímala. Při vlastní komunikaci s dětmi v mateřské škole si často všímám rozdílů mezi jednotlivými dětmi. Řeč dětí se liší v rozsahu slovní zásoby, ve vyjadřovacích schopnostech, ve zvládnutí výslovnosti ale i v gramatice. U řady dětí se projevuje nedbalá mluva, někdy i vady řeči. Z těchto praktických poznatků a zkušeností vyvstaly otázky, čím tyto rozdíly v řeči vznikají a jak vlastně působí dnešní rodinné prostředí na dítě a jeho komunikační schopnosti. Z tohoto důvodu jsem si pro svoji práci vybrala téma péče rodičů o řeč dítěte.

V teoretické části práce se zabývám nejprve pojmem prevence jako takové, pak významem logopedické prevence, která rozlišuje tři stupně: primární, sekundární a terciární. Pokračuji seznámením s obsahem a významem jazykových rovin pro řeč, které se vzájemně prolínají. Pozornost věnuji rovněž společenským faktorům řeči, jako je prostředí, rodina, mateřská škola. Popisuji důležité oblasti z hlediska prevence narušení komunikačních schopností, kterými jsou: realita, hra, práce, obrázky a knížky, pohádky a příběhy, říkadla a básničky, písničky, kresba, mluvní vzor a komunikace v rodině, divadlo i využití masmédií. V závěru teoretické části uvádím cvičení vedoucí ke správné výslovnosti. Jsou to: dechová, fonační, artikulační cvičení, rozvoj motoriky, rozvoj sluchové a zrakové percepce.

V praktické části jsem se rozhodla prozkoumat způsob, kterým tráví rodiče a děti společný čas, jaké konkrétní činnosti jsou upřednostňovány, kterým aktivitám se děti předškolního věku věnují. Děti jsem rozdělila do dvou věkových skupin, tyto skupiny jsem pak porovnávala, abych zjistila, do jaké míry se činnosti dětí odlišují, či jsou stejné.

V druhé části výzkumu jsem pomocí rozhovoru s dětmi zjišťovala výslovnost dětí a úroveň vyjadřování.

TEORETICKÁ ČÁST

Do teoretické části jsem zařadila pět okruhů témat, která mají dle mého názoru s rozvojem řeči a kvalitou komunikačních schopností zásadní souvislost.

Prvním okruhem je logopedická prevence, druhým pak jazykové roviny řeči, třetím společenské faktory řeči. Čtvrtým okruhem jsou důležité oblasti z hlediska prevence narušení komunikačních schopností. Posledním, pátým tématem, je cvičení vedoucí ke správné výslovnosti.

1 Prevence narušení komunikační schopnosti dětí

Logopedická prevence pomáhá minimalizovat vznik poruch řeči a také může rozpoznat možné příznaky rizikového řečového vývoje.

1.1 Pojem prevence

K preventivním opatřením začalo docházet v okamžiku, kdy si lidé začali uvědomovat, že se mohou bránit vzniku nakažlivých chorob a epidemiím. Opatření byla nejprve náhodná. Rozvoj přírodních věd umožnil lepší poznání prostředí, ve kterém člověk žil, ukázal novou cestu, jak se účinně bránit škodlivým vlivům a chorobám.

Pojem prevence se používá v mnoha vědních oborech a nejrůznějších oblastech, zejména pak v oblasti medicíny a zdraví. „*Cílem je zajistit lidem trvalou pohodu fyzickou, duševní i společenskou, udržovat jejich zdraví a duševní i pracovní výkonnost, aby život byl pro každého radostný a úspěšný*“ (Pavlová - Zahalková, 1976, s. 7).

V Pedagogickém slovníku je pojem prevence popisován jako „*soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, zejména onemocněním, poškození, sociálně patologickým jevům*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 178).

Kujal ve svém Pedagogickém slovníku (1967) vyzvedává význam prevence. Označuje ji jako předcházení nežádoucím jevům, jako jsou úrazy, nemoci a další. Upozorňuje na možnost předcházet nemocím hlavně tam, kde jsou známy příčiny. Je tedy snazší určit postup a následně pak odstranit příčinu, než čelit důsledkům. Významná jsou pak hygienická opatření, která mohou zejména ve školských zařízeních zabránit mnohým druhům onemocnění. Obecně se dělí prevence na tři stupně. Jako první stupeň je označována prevence primární, která se zaměřuje na nejširší veřejnost bez rozdílu. Dvořák (1998) dělí tuto primární prevenci na **biologickou**, která odstraňuje biologické příčiny výskytu nemocí a následně postižení a na **sociální**, která usiluje o eliminaci škodlivých okolností a rušivých psychických a sociálních vlivů. Sekundární prevenci dělí do dvou etap, v první etapě je důležitá včasná diagnostika, pro etapu druhou je hlavní poskytnutí účinné pomoci a následně péče. Termín terciární prevence znamená zkrácení doby onemocnění a podstatné snížení následků onemocnění.

1.2 Logopedická prevence

Termín prevence je užíván také v logopedii. Podle Sováka (In Peutelschmiedová, 2005) byla zavedena logopedická péče **u nás již roku 1945** a to ve smyslu předcházení vad a poruch řeči. O rok později byl založen Logopedický ústav hlavního města Prahy.

Pojem prevence se v logopedii nadále rozšiřoval. V současné době se logopedickou prevencí rozumí *„osvětové působení nejen ve smyslu předcházení poruchám komunikačních schopností, ale i ve smyslu pokynů pro optimální stimulaci řečového vývoje“* (Klenková, 1997, s. 9). Logopedická prevence je významnou činností logopeda. S logopedickou diagnostikou a logopedickou terapií vytváří logopedickou intervenci.

Všechny tyto části logopedické intervence na sebe navazují a vzájemně se prolínají a doplňují (Klenková, 2006).

Logopedická prevence se dělí na:

- Primární
- Sekundární
- Terciární

Primární logopedická prevence zavádí preventivní opatření a zaměřuje se na celou populaci za účelem předcházení vzniku narušené komunikační schopnosti. Soustředí se na všechny děti bez rozdílu, zda trpí nějakou poruchou, či netrpí.

Je žádoucí, aby se zdravé děti naučily správně mluvit, aby si osvojily pravidla komunikace a správné komunikační návyky. Jejich řeč musí být rozvíjena tak, aby se předcházelo narušené komunikační schopnosti (Klenková, 1997).

Primární logopedickou prevencí se zabývá hlavně rodina a pak učitelky běžných mateřských škol.

Sekundární logopedická prevence se zaměřuje na tu část populace, která je označována jako riziková. Mohou to být děti předčasně narozené, s nízkou porodní hmotností, či děti s dědičnou zátěží v rodině, u kterých je podezření na narušenou komunikační schopnost. Aby nedocházelo ke změnám osobnosti je zapotřebí *„jedincům s narušenou komunikační schopností věnovat takovou péči, aby dokázali překonat své nedostatky, aby nedocházelo k deformaci osobnosti“* (Klenková, 1997, s. 9).

Krásným příkladem sekundární logopedické prevence je péče švýcarských logopedů, kteří působí na nemocničních odděleních pro nedonošené děti, kde přiměřenou masáží mluvidel aktivují sací reflex, ten je důležitý v budoucnu pro motoriku mluvidel (Peutelschmiedová, 2001).

Terciární logopedickou prevencí se chápe speciální péče, která se zaměřuje na děti, u kterých je narušení komunikační schopnosti již prokázáno. Narušení je žádoucí

odstranit, či zmírnit jeho dopady, nebo zabránit rozvoji dalších problémů, které mohou souviset s narušenou komunikační schopností. V neposlední řadě se také snaží o co nejmenší dopad na dětskou psychiku (Peutelschmiedová, 2001).

Vhodnou péčí o správný vývoj řeči je podporován i duševní vývoj dítěte, rozvíjena je i celá jeho osobnost. Proto by se o prevenci měli ještě více zajímat pedagogové předškolních i školních zařízení a také rodiče. Nutná je i logopedická osvěta ve všech médiích (tisk, rozhlas, televize,...), (Klenková, 1997).

Přes veškerá opatření je nutné si uvědomit, že některým narušením je těžké předcházet a vznik některých narušení nelze ovlivnit. Jak předejít například afázii, která je způsobena poškozením mozku při úrazu? Také u dětí mentálně retardovaných nemůžeme předejít vzniku narušené komunikační schopnosti. Tato narušení spadají nejméně do fáze sekundární logopedické prevence (Vitásková, Peutelschmiedová, 2005).

Úkolem logopedické prevence je tedy předcházet nedostatkům a poruchám ve sdělovacím procesu. Je naplňována rovněž osvětou, kterou představují přednášky, besedy s rodiči, může být šířena sdělovacími prostředky a podobně. Důležitá je informovanost rodičů, vychovatelů i učitelů o tom, jak rozvíjet řeč u dítěte, jak se starat a zacházet s dítětem, u kterého se již objevily nedostatky v mezilidské komunikaci, kde hledat účinnou pomoc (Sovák, 1978).

Pojem prevence tedy v sobě zahrnuje taková opatření, která brání vzniku nežádoucích jevů a poruch, jako jsou například onemocnění různého typu či patologické jevy.

Rozlišujeme tři fáze prevence. Primární prevence znamená působení na nejširší populaci, sekundární prevence se zaměřuje na populaci ohroženou a terciární prevence již řeší problémy populace zasažené negativním jevem.

Logopedická prevence pak obsahuje opatření, která brání vzniku narušené komunikační schopnosti. Je však jasné, že předcházet je možné jen některým narušením komunikačních schopností.

2 Jazykové roviny řeči

V řeči rozlišujeme čtyři základní jazykové roviny. Každá z nich je pro porozumění důležitá a má v řeči své nezastupitelné místo. Jazykové roviny se vzájemně prolínají, jejich vývoj probíhá současně.

Jazykové roviny rozlišujeme na: morfologicko-syntaktickou, lexikálně-sémantickou, foneticko-fonologickou a pragmatickou.

2.1 Foneticko-fonologická jazyková rovina

Jedná se o zvukovou stránku řeči a výslovnost, je to první rovina jazyka, kterou se dítě projevuje a které je věnována značná pozornost jak samotného dítěte, které si hraje

se svými mluvidly, tak i okolí. Dítě dává přednost již od narození zvuku lidského hlasu před ostatními sluchovými podněty. Na verbální podněty se dovede lépe soustředit a naučí se je lépe diferencovat. Sluchové vnímání je základním předpokladem pro rozvoj řeči (Vágnerová, 2000). Pro tuto jazykovou rovinu je důležité období přechodu z pudového žvatlání na žvatlání napodobující, které probíhá zpravidla mezi 6. – 9. měsícem věku dítěte. Napodobivé žvatlání si dítě již uvědomuje, provádí jej záměrně a naslouchá mu (Klenková, 1997).

Období přechodu z pudového žvatlání na žvatlání napodobivé bývá důležitým diagnostickým momentem. Všechny zvuky, které dítě do této doby vydává, mají pouze pudový základ, nemůžeme je považovat za hlásky mateřského jazyka. Teprve po této době dítě začíná zapojovat sluchovou a zrakovou kontrolu, teprve od tohoto momentu začíná pravý vývoj výslovnosti. O vývoji výslovnosti můžeme hovořit právě od tohoto momentu, protože již můžeme zvuky dítěte považovat za hlásky mateřského jazyka, tedy fonémy. Doposud dítě vyslovovalo pudově, bez sluchové kontroly. Každé zdravé dítě napodobuje fonémy ze svého okolí, v konečné fázi se s nimi ztotožní (Bytešníková, 2012).

Dítě si osvojuje hlásky mateřského jazyka podle tzv. pravidla nejmenší fyziologické námahy. Nejprve vytváří hlásky vyžadující nejméně námahy, později si osvojuje hlásky fyziologicky náročnější. Nejprve tedy dítě tvoří samohlásky, pak retné souhlásky a pozvolna dochází až k hláskám hrdelním (Lechta, 1990). Z výzkumů je však patrné, že toto pravidlo nemůže být zevšeobecňováno. Některé děti mohou dříve vyslovovat hlásky, které vyžadují větší námahu, než hlásky snadno artikulované. Proto je nutné respektovat individuální vývoj jedince (Bytešníková, 2012).

Vývoj výslovnosti bývá ukončen asi v 5 letech dítěte, ale může se prodloužit až do 5. – 7. roku dítěte. Na vývoj foneticko-fonologické roviny jazyka má vliv více faktorů. Je to jednak obratnost mluvidel, dále vyžrálost fonemického sluchu, nemalou úlohu má i vliv společenského prostředí dítěte, mluvní vzor, množství řečových i psychických podnětů. Dále hraje svou roli ve výslovnosti úroveň intelektu dítěte. Názory na určení věkové hranice, kdy má být výslovnost zvládnuta, jsou však různé. Někteří odborníci vývoj výslovnosti určují již pro věk 4 let, jiní je posouvají do věku 7 let. Je však důležité započít s nápravou výslovnosti tak, aby při začátku povinné školní docházky byla výslovnost již v pořádku (Klenková, 2006).

Špatná výslovnost dítěte někdy upoutá posluchače více než samotný obsah sdělovaného, tato skutečnost může být příčinou ztíženého vzájemného styku s nejbližším okolím. Aby dítě předškolního věku zvládalo výslovnost všech hlásek už před zahájením školní docházky, je vhodné provádět s dětmi dechová a fonační cvičení i cvičení sluchové diferenciaci. Při artikulačních cvičeních můžeme začínat s nápodobou významových zvuků (zvuky zvířat, dopravních prostředků, okolní zvuky – vítr, zvony, hodiny), dětem je můžeme přiblížit názornou ukázkou. Pro cvičení správné výslovnosti je vhodné využít i dětská říkadla, říkanky a rozpočítadla, která napomáhají rozvíjet rytmické cítění, melodii, tempo a dynamiku řeči. Pro rozvoj foneticko-fonemické roviny je významný také zpěv, který působí na osvojení si správného dýchání a tvoření hlasu. Při zpěvu písní dochází ke

zpomalené výslovnosti jednotlivých hlásek a slabik, to má pak vliv na přesnější výslovnost (Bytešníková, 2012).

Tabulka č. 1: Věkové vymezení vývoje artikulace hlásek

Věkové období	Vývoj artikulace hlásek
1 – 2,5 roku	b, p, m, a, o, u, i e J, d, t, n, l – artikulační postavení se upravuje po třetím roce, ovlivní vývoj hlásky r
2,5 – 3,5 roku	au, ou, v, f, h, ch, k, g
3,5 – 4,5 roku	bě, pě, mě, vě, ď, ť, ň
4,5 – 5,5 let	č, š, ž
Do 6 let	c, s, z, r, ž, diferenciací č, š, ž a c, s, z

2.2 Morfologicko-syntaktická jazyková rovina

Morfologicko-syntaktická jazyková rovina, také zvaná gramatická, vypovídá o úrovni duševního vývoje dítěte. Rozdíly jsou v osvojování gramatické roviny mateřského jazyka mezi mentálně postiženými dětmi a dětmi intaktními. Je tedy důležitá právě z logopedického hlediska (Klenková, 1997).

Pro vývoj gramatiky je charakteristický tzv. transfer, tedy přenášení mluvního vzorce na vlastní mluvu v podobné situaci. Znamená to tedy, že dítě nejprve napodobuje svůj gramatický vzor. Dítě si hlavně pamatuje to, co chce samo říci. V počátcích gramatického vývoje obsahuje řeč dítěte jen málo slovních druhů (Bytešníková, 2012).

Gramatickou rovinu řeči můžeme zkoumat až od 1. roku života dítěte, kdy dítě začíná vyslovovat první slova. Tato první slova splňují funkci jednoslovných vět, vznikají opakováním slabik (mama, baba, tata), jsou neohebná, neskloňují se. Podstatná slova bývají v prvním pádě, slovesa v infinitivu, 3. osobě nebo v rozkazovacím způsobu (Lechta, 1990).

Období izolovaných slov trvá do 1,5 - 2 let. Pak dochází ke spojování dvou slov do věty, vznikají věty dvouslovné. Smysl těchto vět vychází z konkrétních situací (např. „mama pápá“ znamená, že máma odešla, že chce jít dítě s mámou apod.).

Slovní zásobu nejprve tvoří podstatná jména, slovesa, objevují se onomatopoická citoslovce, to jsou zvukomalebná slova (typu: pi-pi, bú, mé ...). Mezi 2. až 3. rokem dítě stále více používá přídavná jména, postupně i osobní zájmena. Nakonec přichází číslovky, předložky a spojky. Ve čtyřech letech již dítě obvykle používá všechny slovní druhy (Klenková, 1997).

Skloňovat podstatná jména a časovat slovesa začíná dítě mezi 2. a 3. rokem. Zhruba v tomto období začíná dítě užívat i jednotné a množné číslo. Stupňování přídavných jmen je pro dítě obvykle nejobtížnější. Dítě se učí správné gramatické tvary analogií (podobností), znamená to, že nebere v úvahu žádné výjimky. Co platí pro jedno slovo, platí i pro ostatní. Do 4 let jde o přirozenou věc, tzv. fyziologický dysgramatismus.

Po 4. roce by projev dítěte po gramatické stránce neměl vykazovat větší odchylky. Pokud se tak děje, může to znamenat narušený vývoj řeči.

Ve slovosledu klade dítě slovo s emocionálně klíčovým významem pro něj na první místo. Dítě tří až čtyřleté zvládá tvorbu souvětí, nejprve slučovací, později i souvětí souřadná (Klenková, 2006).

Většina dětí i bez teoretických znalostí dokáže mluvit gramaticky správně, přesně zvládnou mluvnická pravidla. V takovém případě mluvíme o **jazykovém citu**, působí však i biologické a společenské faktory (Bytešníková, 2012).

Aby se řeč po gramatické stránce rozvíjela správně, je důležité poskytnout dětem bezchybný mluvnický vzor, také je vhodné využívat k rozvoji řeči různé didaktické hry a cvičení:

Tvary podstatných jmen

Správnou tvorbu podstatných jmen podpoříme třeba tím, že položíme na podložku určitý předmět, pak si dítě zakryje oči a předmět přendáme na jiné místo. Dítě pak říká, kde předmět je (na stole, pod stolem, vedle stolu, na zemi, na polici...)

Tvary sloves

V tomto případě můžeme využít maňáška. Úkolem dítěte je naučit maňáška „nové věci“ a vysvětlit, kdo co dělá (dělal). Dospělý mluví hlasem maňáška, ukazuje na různé obrázky či situace a ptá se: „co dělá?“, „co děláš?“, „co děláme?“, „co dělají?“, „co jste dělali?“ ... Dítě maňáškovi odpovídá na otázky.

Tvary přídavných jmen

S dítětem je možné pozorovat okolí a předměty. Ptát se na vlastnosti předmětů.

Koncovky množného čísla

Připravíme si různý počet předmětů na podložku, například různé ovoce a ptáme se, jaké to je ovoce, kolik ho je (jablko - tři jablka), (Bytešníková, 2012).

2.3 Lexikálně-sémantická jazyková rovina

Tato rovina představuje individuální slovní zásobu aktivní, ale i pasivní. Vyvíjí se v průběhu celého života jedince. Rozvoj slovní zásoby závisí na mnoha okolnostech, především na celkovém osobnostním vyladění jedince, dále na sociokulturním prostředí, které jej obklopuje a utváří, význam má i četba. Rovněž je zapotřebí brát ohledy na genetické předpoklady a vliv výchovy (Peutelschmiedová, 2001).

Okolo 10. měsíce je možné pozorovat začátky pasivní slovní zásoby, dítě tedy začíná rozumět řeči. Aktivní slovní zásoba se začíná rozvíjet přibližně okolo 12. měsíce. I když dítě rozumí a vyslovuje svá první slova, nadále komunikuje se svým prostředím i formou mimiky, pohledů a pláče.

Dítě chápe význam slov nejprve všeobecně, například haf-haf je vše, co je chlupaté a má čtyři nohy, v tomto případě mluvíme o hypergeneralizaci. S rozšiřováním slovní zásoby dochází k opačnému jevu – hyperdiferenciaci, což znamená, že dítě pokládá slova za názvy jen jediné, určité věci, či osoby. Například máma je označení jen jeho matky.

S rozvojem řeči přichází i období otázek. To první nastupuje již okolo jeden a půl roku, otázky většinou zní: „Co je to?“, či „Kdo je to?“, „Kde je to?“. Období druhé přichází později, kolem tři a půl roku, otázky zní: „Proč?“, „Kdy?“ (Klenková, 2006). Pro rozvoj řeči je toto období významné, dochází k prudkému rozvoji pasivní i aktivní slovní zásoby (Klenková, 1997).

Slovní zásoba se rozšiřuje rychlým tempem, každý den přibližně dvě nová slova, takže ve třech letech jich zná dítě kolem 900 (Říčan, 2004).

Tabulka č. 2: Slovní zásoba dětí předškolního věku

Věk	Průměrný počet slov
1 rok	5
1,5	70
2,0	270 - 300
2,5	350 - 450
3,0	1000
3,5	1200
4,0	1500
5,0	2000
6,0	2500 - 3000

Tříleté dítě už dokáže říct své jméno i příjmení, mezi 3. a 4. rokem dokáže pochopit rozdíly: malý - velký, světlo - tma. Dokáže recitovat básničku, zná jména svých rodinných příslušníků. Před zahájením povinné školní docházky dokáže spontánně hovořit o různých situacích ze svého života, umí vyřídit vzkaz, správně provádí i delší příkazy (Klenková, 2006).

Dítě, které přijatelným způsobem zvládá komunikaci, bývá zpravidla akceptováno a lépe hodnoceno, což se následně projeví na posílení jeho pocitu jistoty a sebevědomí (Vágnerová, 2000).

2.4 Pragmatická jazyková rovina

Termín „pragmatická jazyková rovina“ se v logopedii uplatňuje díky Lechtovi (1990) teprve od devadesátých let minulého století.

V této rovině se jedná o sociální uplatnění osvojených řečových dovedností, preferování sociálního hlediska řeči a jazyka. Tato rovina tedy upřednostňuje obsahovou stránku jazyka a řeči před stránkou zvukovou (Peutelschmiedová, 2001).

Pragmatická jazyková rovina se zabývá sociálními a psychologickými aspekty komunikace. „Dochází zde ke správné aplikaci a propojení toho, co chce jedinec sdělit,

s neoptimálnějším způsobem, jakým to sdělí, a vhodným okamžikem realizace tohoto sdělení v rámci určité společenské interakce.“ (Bytešníková, 2012, s. 83).

Již dvou až tříleté dítě zvládá roli komunikačního partnera a reaguje na konkrétní situace. Přijímá různé komunikační vzorce, které pak dokáže uplatnit v různých situacích různým způsobem. Obsahovou stránku řeči dítě samozřejmě chápe daleko dříve. Po 3. roce u dítěte ale narůstá snaha komunikovat, navazovat a udržovat krátký rozhovor s dospělými i svými vrstevníky. Ve 4 letech už dítě dokáže komunikovat odpovídajícím způsobem přiměřeně situaci. *„V tomto období intelektualizace řeči dochází k regulační funkci řeči, chování dítěte je možné usměrňovat řečí a dítě samotné používá řeč k regulaci dění ve svém okolí.“ (Klenková, 2006, s. 41).*

Prostřednictvím jazykových rovin lze hodnotit úroveň verbální komunikace dítěte.

Foneticko - fonologická rovina sleduje zvukovou stránku řeči.

Morfologicko - syntaktická rovina ukazuje na správnost tvoření gramatických tvarů různých slovních druhů a jejich využití.

Lexikálně - sémantická rovina odráží obraz aktivní a pasivní slovní zásoby dítěte, porozumění významu slov i vět, jejich užívání při komunikaci.

Pragmatická rovina ukazuje, jak je dítě schopno uplatnit své řečové dovednosti, které získalo v sociálních kontaktech s okolím.

3 Společenské faktory řeči

Pro správný rozvoj řeči je především důležité, aby bylo dítě v mluvícím prostředí. Toto prostředí však může jedince ovlivňovat jak pozitivně, tak negativně.

3.1 Prostředí

Prostředím se nerozumí pouze vzduch, příroda živá i neživá, ale i lidé společně se svými výtvary uměleckými, vědeckými, technickými, ideologickými apod. Vše dohromady pak působí na každého jedince a ovlivňuje do jisté míry jeho další život. Pro vývoj dítěte, ale hlavně pak pro rozvoj řeči jsou důležitá tři prostředí. Prvním je rodina, druhým prostředím, do kterého se dítě dostává, je prostředí pracovní (mateřská škola, základní škola atd.), třetím je mimopracovní prostředí (hřiště, ulice, kroužky...). Prostředí ovlivňuje dítě náhodně, spontánně, živelně. Na správný vývoj dítěte pak působí výchova. Je to záměrné, plánovité působení na fyzický a psychický vývoj dětí.

Prostředí, ve kterých děti vyrůstají, jsou různá, ovlivňují je různými způsoby, děti pak nevyrůstají stejně, ale ani děti žijící ve stejném prostředí nejsou stejné, nepřijímají stejné podněty stejným způsobem. Dítě si vybírá takové podněty, které se mu nejvíce líbí, které jemu samotnému nejvíce vyhovují. Děti také ovlivňují osoby, se kterými se dítě stýká. Na řeč a myšlení dítěte má největší vliv společnost. Dorozumívací prostředky

včetně řeči vznikaly právě ve společnosti, vlivem společné práce a společnosti vůbec. Dítě, které by nežilo v mluvící společnosti, by nemluvalo. Děti, které žijí v málo podnětném prostředí, které jsou zanedbávané, se opoždují nejen v řeči, ale i v myšlení (Pavlová-Zahalková, 1976).

Pokud by ztratilo dítě v dětství styk s mluvícím prostředím (např. ohluchne-li), řeč, která se tvořila postupně mizí (Krčmová, Richterová, 1987).

3.2 Rodina

„Rodiče jsou pro předškolní dítě emocionálně významnou autoritou. Představují pro dítě ideál, jemuž se chce ve všech směrech podobat a s nímž se identifikuje“ (Vágnerová, 2000, s. 125).

Vztah rodičů k dítěti se vytváří již během těhotenství, rodiče si na svoji novou roli postupně zvykají, zhruba od poloviny těhotenství je už dítě vnímáno jako živá bytost, která se již projevuje určitými osobními vlastnostmi a temperamentem (Kutálková, 2005).

Po narození má pro dítě největší význam matka, pomáhá dítěti zvládat adaptaci na nové prostředí, uspokojuje jeho základní fyziologické potřeby. Zejména kojení přináší dítěti libé pocity, je uspokojováno v mnoha směrech – krmení, doteky, vlídný hlas, úsměv. Libé počitky navozují kladný citový vztah k matce. U dítěte se vyvíjí úsměv, žvatlání a začínají tak první projevy přichylnosti, které později vyústí v lásku. Matka vytváří svým chováním a postojem první citová ladění kojence a tím i pozitivní vztah k lidem. Úloha otce má pro dítě a jeho výchovu stejně významnou úlohu. Oba rodiče se ve výchovném působení vzájemně doplňují, na počátku vývoje dítěte má pro dítě největší význam právě rodina, její role je nezastupitelná. Rodina je první společenskou složkou, do které dítě patří, kde se vytváří vzájemné vztahy mezi dítětem a dalšími členy rodiny (sourozenci, prarodiče).

Výchovné působení rodiny je dáno rodinnou harmonií a osobními vlastnostmi jednotlivých členů (Pavlová - Zahalková, 1976).

3.3 Mateřská škola

Mateřská škola je bezesporu dalším prostředím, které svým působením ovlivňuje řeč a myšlení dětí předškolního věku. Na děti mají vliv nejen jejich vrstevníci, ale také pedagogický a provozní personál školy. Je žádoucí, aby dospělé osoby poskytovaly dětem správný řečový vzor.

Vzdělávacím cílem v MŠ je rozvoj řečových a jazykových dovedností receptivních i produktivních, rozvoj komunikativních dovedností, osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální povahy. Tyto cíle jsou uskutečňovány formou vzdělávací nabídky, kdy jsou prováděny artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti. V MŠ se společně diskutuje, vedou se

rozhovory, vyprávění. Nechybí poslechové činnosti, přednes, recitace, dramatizace, zpěv, prohlížení a „čtení“ knížek, poslech a rozlišování zvuků. Provádí se zde i činnosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004).

4 Důležité oblasti z hlediska prevence narušení komunikační schopnosti

Aby se využily a rozvinuly všechny předpoklady, které má dítě pro řeč, využívají se takové činnosti, které podporují smyslové vnímání, obratnost, koordinaci i fantazii.

4.1 Realita

Nevyčerpatelným zdrojem informací, poznatků a nových zkušeností je bezpochyby pro každého jedince okolní reálný svět. Jak dítě roste, začíná poznávat svět mimo svoji rodinu. Okruh zájmů se rozšiřuje úměrně s jeho poznáváním okolí.

K tomu, aby dítě mohlo začít svět objevovat, potřebuje nejdříve pomoc dospělého, který dává odpovědi na všechny otázky. Dospělý má také tu moc ovlivňovat směr dětských zájmů. Pokud je dítě v tomto směru plně uspokojováno, lze předpokládat, že se bude harmonicky rozvíjet nejen jeho myšlení, ale i řeč.

Dítě své okolí „objevuje“ nejprve zrakem, hmatem, sluchem, chutí (dává předměty do pusy). Je důležité, aby okolí dítěte bylo nejen podnětné, ale i láskyplné, aby dítě mělo chuť s důvěrou své okolí objevovat (Kutálková, 1996).

4.2 Hra

„Hra a vyprávění jsou dalším způsobem vyjádření vlastní interpretace reality a postojů ke světu, eventuálně i k sobě samému“ (Vágnerová, 2000, s. 110).

Hra je pro dítě předškolního věku přirozená aktivita, která mu přináší nejen uspokojení, ale prostřednictvím hry dítě získává poznatky a zkušenosti (Svobodová, 2010).

Hra se mění a vyvíjí podle věku dítěte, vzhledem k vlastnostem hry není možné, aby se dítě touto činností přetížilo. Při stoupajících či nespílitelných nárocích na hru se začnou zapojovat obranné mechanismy, které způsobí, že dítě při vyšších nárocích ztratí o hru zájem.

Ve svých hrách dítě nejprve napodobuje své okolí, postupně si začíná procvičovat různé role a situace (na maminku, na rodinu, na prodavačku), starší děti si ke hře přibírají své kamarády. V takových hrách si osvojují i pravidla chování ve skupině, vytváří a zvykají si na nové vztahy. Díky hře se děti mohou dostat za hranici reality, třeba do pohádky nebo do smyšleného příběhu (Kutálková, 1996).

4.3 Práce

Další oblastí, která napomáhá rozvoji komunikačních schopností je práce. Vhodně zvolená, věku přiměřená práce, do které není dítě nuceno, může být zábavou, dobrodružstvím i zdrojem získávání nových informací a zkušeností. Při práci je možné navazovat nové vztahy, ty stávající se upevňují. Není to jen řeč, ale i myšlení, které práce rozvíjí. Přináší i uspokojení a radost.

4.4 Obrázky a knížky

Kniha určená pro dětského čtenáře má mnoho podob. Pro ty nejmenší jsou určena dětská leporela vyrobená z plastu, s velkými obrázky bez textu, s různým ozvučením i bez něj. Pak přichází na řadu leporela z papíru s tuhými listy, která se skládají jako skládačka. Ty vybízí dítě nejen k prohlížení obrázků, ale i ke stavbě ohrádek apod. Leporela s tuhými listy mohou být doplněny také textem. První dětské knížky slouží dítěti stejně jako hračka. Vztah ke knize se vytváří postupně. Pro dítě je důležitá pomoc dospělého, který dítěti přečte text, povídá si s ním nad knižními ilustracemi.

Obrázky si dítě nejen prohlíží, ale mohou sloužit i ke hře (pexeso, domino, stínové obrázky...). Obrázky mohou také rozšiřovat a upevňovat znalosti dítěte, rozvíjet přesnost zrakového vnímání, představivost a fantazii.

Je žádoucí, aby obrázky navazovaly na konkrétní zážitky dítěte. Nejdříve by se mělo dítě setkat se skutečností, vidět živého psa, sáhnout si na něj a teprve pak by měl přijít obrázek. Pokud by došlo k opačné situaci, mohlo by se stát, že bude mít dítě zkreslené představy.

„Odmala je dobré při práci s obrázkem zachovat tři etapy - to je auto, ukaž mi auto, a co je to – tedy seznámení, porozumění a proslovení“ (Kutálková, 1996, s. 62). Tato zásada bývá u nejmenších dětí zpravidla dodržována, u starších dětí se však předpokládá, že přesně rozumí významu slova.

Řeč dětí předškolního věku se kultivuje hlavně rozhovorem, ale i poslechem četby. Ve školním věku přichází na řadu vlastní četba. Z mnoha důvodů však dnešní děti čtou méně než předchozí generace, jsou však zvyklé na velké množství informací. Je vhodné, aby dospělý naučil děti vnímat a postupně i třídit tyto poznatky a právě v tomto okamžiku je vhodná kniha se svými nepohyblivými obrázky. Tam, kde dostává sledování televizních pořadů přednost, si dítě bude těžko vytvářet kladný vztah ke knize (Kutálková, 1996).

Někteří rodiče chtějí napomoci rozvoji řeči svého dítěte a nakupují někdy tzv. logopedické pomůcky a příručky. V těchto knihách bývají často obrázky, při jejichž popisu se některé hlásky vyskytují vícekrát, než je obvyklé v běžné řeči. Obrázky mohou být navíc doplněny účelovými texty nebo básničkami, které jsou určeny k procvičování jednotlivých hlásek. Většinou se v takových textech požadovaná hláska objevuje opravdu častokrát, ale text samotný dítěti nic neříká. Rodiče pak v dobré víře, že dítěti svou aktivitou prospívají, dítě nutí často dlouho a vytrvale do „mluvení“, přestože již dítě odmítá spolupracovat.

Pokud se ještě k tomu všemu přidají na adresu dítěte výčitky, dítě se od mluvní aktivity může odradit (Kutálková, 2005).

4.5 Pohádky a příběhy

Již dítě okolo dvou let je schopné vyslechnout krátký příběh na dobrou noc. Tříleté dítě se už dokáže soustředit i na delší pohádku, může vyžadovat i opakování četby pohádky a je schopné se naučit i souvislý text pohádky zpaměti. Jakékoliv změny či zkrácení textu okamžitě pozná a protestuje. Důležité je zvolit ke čtení vhodnou pohádku. Správná pohádka je romantická i napínavá, dobro je odměněno a zlo potrestáno. Příběh by měl mít raději šťastný konec.

V pohádkách se uchovávají základní morální pravidla, která si dítě prostřednictvím pohádky nenásilně ukládá do vědomí již v raných etapách svého vývoje.

„Pohádka je především útvar uměleckého slova a byla složena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace, dřímající v dětské psychice, v mysli posluchače“ (Černoušek, 1990, s. 6).

Kladem četby pro děti je také i tělesný kontakt a velký citový náboj těch chvil, kdy dítěti čte nebo vypráví blízká osoba pohádkový příběh.

O něco později nahradí pohádky příběhy, pověsti a báje, nebo literárně zpracované divadelní hry. Takováto literatura pak není jen zdrojem zábavy a příjemně strávených chvil, ale je také pramenem informací a vědomostí. Novým prvkem v literatuře jsou také komiksy, které děti lákají svými výmluvnými obrázky (Kutálková, 1996).

4.6 Říkadla a básničky

Říkadla a básnička jsou pro rozvoj řeči, ale i paměti nenahraditelné. Navozují příjemné pocity z rytmu, ale i tělesného kontaktu. U dětí jsou oblíbené lidové básničky, které ideálně člení text na krátké mluvní celky. Velká zábava pro děti je doprovázet mluvené slovo pohybem, či rovnou tanečkem, při rychlém pohybu se dítě učí správně dýchat i mluvit zároveň. Mnoho lidových básniček a říkadel je součástí pohybových her (Zlatá brána otevřená, Kolo, kolo mlýnský ...), při této činnosti se rozvíjí koordinace pohybů a řeči, i schopnost provádět více věcí současně. Své místo mají i rozpočítadla, která jsou výrazně rytmická (Kutálková, 1996).

4.7 Písničky

Další důležitou činností, která pomáhá při rozvoji řeči u dětí, je zpívání písniček. Může být spojená s hrou na tělo (tleskání, pleskání, podupy), hrou na rytmické hudební nástroje (bubínek, ozvučná dřívka...). Kromě obsahu a rytmu mají písničky ještě také melodii a tempo. Při zpěvu se procvičuje nejen výslovnost jednotlivých hlásek, ale i správné dýchání, tříbí se i sluch, při tanci navíc dochází ke koordinaci zpěvu s pohybem.

Tam, kde si rodiče netroufají na domácí chvíly s písničkou, mohou vybrat z pestré nabídky pěveckých sborů, kroužků a školiček (Kutálková, 1996).

4.8 Kresba

Specifickým způsobem lidského dorozumívání není pouze řeč, ale také čtení a psaní. Z tohoto důvodu je zapotřebí věnovat pozornost i dětské kresbě. Prvním kreslícím materiálem může být voskovka, nemusí se ořezávat, kreslí při každém náklonu, zanechává i bez silného tlačení na papíře silnou stopu. Nejprve dítě jen tak čmárá, zkouší a experimentuje. O něco starší dítě pak svůj náhodný výtvar - vlnovky, klubíčka čar - pojmenuje podle toho, co mu kresba připomíná. O něco později dítě předem ohlásí, co bude kreslit. Při dalším vývoji dítě při samotné kresbě komentuje, co zrovna kreslí.

Postupně je kresba stále bohatší, čáry jsou plnější, zacházení s tužkou je obratnější. Vývoj dětské kresby je možné dobře pozorovat na provedení lidské postavy. Období hlavonožce, kdy dítě kreslí klubíčko, doplněné čarami místo rukou a nohou střídá období, kde další klubíčko již znázorňuje tělo lidské postavy. Postupně získává postava správné proporce a je stále bohatší o další detaily. „*Tak jako se dítě nenaučí samo bez dospělých mluvit, sotva se naučí samo kreslit*“ (Kutálková, 2005, s. 83).

Pokud dítě při kresbě začíná používat pastelku nebo tužku, je vhodné dohlédnout na správné držení kreslícího nástroje a uvolněné zápěstí při práci. Tyto dvě podmínky ovlivňují v pozdějším věku kvalitu písma.

Výtvarné techniky by se měly střídát, dítě by mělo vyzkoušet kromě voskovek, pastelek, tužek i křídly, výtvarné štětce, ale i alternativní techniky – obtisky prstů, ruky apod. K dětské kresbě a malbě není dobré se stavět kriticky, vhodné je dítě podpořit pochvalou. Nedostatečná sebedůvěra se může odrazit v kresbě a může pokračovat i obtížemi při nácviu psaní (Kutálková, 1996).

4.9 Mluvní vzor a komunikace v rodině

Všechny předchozí popisované metody provází řeč dospělých. Úspěch těchto metod je přímo úměrný kvalitě mluvního vzoru, který dospělý dítěti předkládá. Nezáleží však jen na správné výslovnosti, ale i na hlasitosti projevu, kterou dítě napodobuje. Tam, kde se mluví hlasitě, si dítě tento způsob řeči osvojuje a je zde pak velké riziko poškození hlasu.

Pro správný rozvoj řeči má velký vliv i způsob komunikace v rodině. Může se stát, že rodiče dítě stále poučují, udělují příkazy a kárají. Dítě se pak vyhýbá komunikaci s nimi, ztrácí bezprostřednost, rozmyslí si, zda má vyslovit svůj názor. Zvykne si pasivně přijímat názory jiných. Přestane se prosazovat z obavy z neúspěchu.

V případě, že bývá dítě často rodiči odmítáno nebo nemají zájem s dítětem komunikovat, se může stát, že si dítě najde náhradního partnera – televizi, video, později

partu. Dítě má pak málo příležitostí k přiměřeným sociálním kontaktům a bývá proto i nezkušené v sociálních vztazích. Výrazové prostředky, tedy i řeč jsou pak velmi chudé.

Optimální pro dítě je ten stav, kdy při hře, nad knížkou nebo v rozhovoru rodiče dítěti průběžně odpovídají na dotazy, společně s dítětem řeší vzniklé problémy, dokážou vyslechnout jeho názory, ve vztahu není dáována pocítit nadřazenost. V takovém rodinném prostředí se pak dítě cítí jistě, předkládá své názory, formuluje své myšlenky, nebojí se komunikovat.

4.10 Divadlo

Návštěva divadla neznamena pouze samotné divadelního představení, ale jde zde o celou řadu zážitků. Dítě se nejprve těší, pak přijde samotná příprava – sváteční oblečení, cesta do divadla, někdy i do jiného města. Pokud dítě divadlo zaujme, silně jej prožívá, nechá se vtáhnout do děje. Po představení vypráví o divadle, bude děj kreslit, pokusí se ho i hrát nebo jej divadlo bude inspirovat k vlastní dramatizaci s ostatními dětmi.

I velmi nesmělé děti, které mají problémy s navazováním kontaktů, bývají při dramatizaci velmi uvolněné, pokud mluví za někoho jiného - za maňáka, loutku. Nejprve si mohou vyzkoušet pouhou improvizaci, později můžou sehrát krátkou scénku, kdy je zapotřebí procvičit paměť a naučit se krátký text.

S divadlem mají hodně společného i tradiční svátky a slavnosti – Mikuláš, Vánoce, Velikonoce s pomlázkou. Děti se učí pro tyto příležitosti přání, básničky písničky, vyrábí výzdobu, dárky. Těmito činnostmi dochází k rozvoji jemné i hrubé motoriky, komunikace mezi dětmi, zdokonaluje se řeč, paměť, prosociálnost, fantazie (Kutálková, 1996).

4.11 Využití masmédií

K rozvoji řeči přispívají i taková masmédiá jako je rozhlas a televize. Jednoduše patří k životu moderního člověka a nemá smysl je zcela zatracovat. Je však vhodné eliminovat škodlivé vlivy a využít co nejlépe to dobré, co mohou přinést. Problémem je čas trávený u televize a výběr pořadů. Je žádoucí, aby rodiče dětem pomohli s výběrem pořadů, aby sledovali pořady společně s dětmi a v případě potřeby vysvětlili dětem to, čemu nerozumí.

Při nadměrném sledování televize hrozí dětem nadbytek informací, potlačení fantazie, otupování paměti i pozbývání schopnosti soustředit se. Dítěti se ukládají do vědomí poznatky bez výběru, třídění na důležité, podstatné a nedůležité, ale i zbytečné a škodlivé. Někdy se stává, že znalosti načerpané z televize dítě nedokáže pro nedostatečnou vyjadřovací obratnost sdělit. Slovní zásoba dětí, které přespráší sledují televizní pořady může obsahovat nepřesně pochopená slova, jejich hry bývají bez fantazie, stereotypní, potřebují k nim spoustu rekvizit.

Nadměrné sledování televize narušuje i sociální stránku dítěte, které může být nejisté ve vztahu ke skutečnému světu. Projevuje se to uzavřeností, ale i agresí. Věčné vysedávání před televizí ovlivňuje i zdravotní stránku dítěte, chybí mu pohyb, špatným a vytrvalým sezením se zhoršuje držení těla, dochází k ochabování svalstva. Malým dětem se nedoporučuje sledovat televizi více než 20 minut denně. Pořady by měly být pečlivě vybírány, s nejmenšími dětmi má pořady sledovat i dospělý, aby případné nejasnosti vysvětlil - změny místa, skoky v čase - či poskytl bezpečné zázemí v napínavé, dramaticky vyhocené části pohádky. Po shlédnutí pořadu (pohádky) si může dospělý popovídat s dítětem o tom, zda se mu pořad líbil nebo nelíbil a proč. Jaké charakterové vlastnosti měla určitá postava. Rozborem děje sledovaného pořadu se dítě zbaví nahromaděných emocí. Dále si může dítě některé momenty z pohádky namalovat, tímto způsobem lze zabránit pouhému pasivnímu sledování pohyblivých obrázků.

Dalším z masmédií je rozhlas, aby přitáhl pozornost a získal si své posluchače, musí lákat obsahem svých pořadů a jejich provedením. Poslechem kvalitních pořadů se podporuje schopnost naslouchat, přemýšlet, představovat si dějové situace.

Počítače se staly již běžnou součástí života. Manipulace s nimi je pro děti mnohdy snadnější než pro střední a starší generaci. Má to však své úskalí. Dlouhé vysedávání u počítače ovlivňuje komunikační dovednosti dětí ještě více než televize, z dlouhého vysedávání u PC se pak může vytvořit závislost (Kutálková, 1996).

5 Cvičení vedoucí ke správné výslovnosti

Výchovou ke správné výslovnosti začínají již rodiče, dále učitelé předškolních dětí a dětí mladšího školního věku. Herní formou lze provádět cvičení dechová, fonační, cvičení na rozvoj sluchového vnímání i průpravná artikulační cvičení.

5.1 Dechová a fonační cvičení

Dechová cvičení vedou k prohloubení fyziologicky správného vdechu a výdechu při mluvení, provádí se formou hry společně s fonačním cvičením.

Chybné dýchání lze poznat při řeči i zpěvu, dále se projevuje špatným držením těla, ovlivňuje vývoj hrudního koše s následkem špatného zásobování organismu kyslíkem.

Podmínky dechových cvičení:

- Vyvětraná, bezprašná místnost pro nácvik
- Cvičení vleže se provádí na vhodné podložce
- Nácvik vdechu a výdechu společně s řečovým dýcháním
- Vždy správné držení těla (vleže, vsedě, ve stoje)
- Dechová cvičení společně s pohybem

Se cvičením správného dýchání se začíná nejprve vsedě, potom vleže a nakonec ve stoje. Pro kontrolu děti rukou hledají místo, které se jim nafoukne (bránice). Je nutné při řeči dbát na měkký hlasový začátek, šetřit hlasivky.

Příklady cvičení:

Nádech - bez zvedání ramen (čicháme ke květině, dobrému jídlu ...).

Výdech - co nejpomalejší, s prodlouženou výdechovou fází (had syčí, vlak houká ...).

K procvičování správného dýchání je také vhodné využít hry na dechový hudební nástroj (flétna), se cvičením začínáme až po odstranění adenoidní vegetace - zduřelá nosní mandle (Klenková, 1997).

5.2 Rozvoj motoriky

Poruchy motoriky se mohou odrazit v mechanismu řeči, proto preventivně rozvíjíme hrubou a jemnou motoriku i motoriku mluvidel.

5.2.1 Rozvoj hrubé motoriky

Hrubou motorikou rozumíme hybnost celého těla, důležitá je koordinace jednotlivých pohybů. K procvičení využijeme chůze, běhu, poskoků, hry s míčem. Pro lepší motivaci využijeme pohybové hry s říkadly.

5.2.2 Rozvoj jemné motoriky

Do jemné motoriky zahrnujeme hybnost ruky a prstů. Tato hybnost nesouvisí pouze s přípravou dítěte na psaní, ale je zjištěno, že pokud odpovídá vývoj pohybů ruky a prstů věku dítěte, tak i vývoj řeči dítěte je v normě.

5.2.3 Rozvoj artikulačních orgánů

Artikulačními orgány se rozumí: rty, čelist, jazyk, měkké patro.

Rty

- Nafukování tváří, přelévání vzduchu z jedné tváře do druhé
- Zaokrouhlování rtů – vyslovování u-o, u-o
- Foukání na proužek papíru

Čelist

- Žvýkání (jako kravička)
- Plynulé spouštění a zvedání čelisti

Jazyk

- Vyplazování, olizování rtů, talířku
- Děláním „bouličky“ z vnitřní strany tváře

- Čištění zoubků „kartáčkem“

Měkké patro

- Kloktání
- Pití brčkem, foukání do bublifuku
- Mluvení šeptem apod.

5.2.4 Grafomotorika

Tato cvičení jsou řízená pohybová cvičení vedoucí horní končetiny, tento pohyb je zaznamenáván graficky. Dobré je provádět cviky nejprve celou paží, později prstem, nakonec na papíře. Cvičení můžeme motivovat a rytmizovat jednoduchými říkadly (Klenková, 1997).

5.3 Rozvíjení fonemického sluchu

Fonemickým sluchem rozumíme schopnost diferencovat nejmenší funkční jednotky jazyka (fonémy). Tato schopnost je základem správného řečového vývoje, bez ní by se dítě nenaučilo správně poslouchat, diferencovat zvuky řeči a vyslovovat.

Příklady cvičení:

- Identifikace zvuků (mačkání papíru, chrastění, cinkání předměty...)
- Rozlišování různých hudebních nástrojů (Orffovy, melodické)
- Hra na ozvěnu apod. (Klenková, 1997).

5.4 Rozvíjení zrakového vnímání

Komunikací dvou lidí dochází i k očnímu kontaktu, který nám může poskytnout z výrazu tváře, gest a pohybů rtů informace o sdělovaném. *„Vytvoření a udržení dobrého očního kontaktu je důležitou sociální dovedností“* (Lynch, 2002, s. 16).

Pomocí zraku se upevňují sluchové vjemy. Doplnkem sluchového vnímání řeči je odezírání artikulace, gestikulace a mimiky. Zrak provádí kontrolu mluvidel druhých osob, ale i vlastní (před zrcadlem).

Příklady cvičení:

- Děti napodobují pohyb dospělého, nejprve velké pohyby trupem, hlavou, končetinami, pak napodobují menší pohyby (dotek čela, nosu ...)
- Před zrcadlem dle instrukcí dospělého (Klenková, 1997).

6 Závěry z teoretické části práce

Z teoretické části práce vyplývají následující skutečnosti:

Pojen prevence v sobě zahrnuje taková opatření, která brání vzniku nežádoucích jevů a poruch. Logopedická prevence pak brání vzniku narušení komunikační schopnosti dítěte. Rozlišujeme tři fáze prevence. První fáze prevence představuje působení na nejširší populaci, sekundární prevence míří na populaci ohroženou a terciární prevence již řeší problémy populace zasažené negativním jevem.

V řeči se zobrazují čtyři jazykové roviny: foneticko - fonologická, morfologicko - syntaktická, lexikálně - sémantická a pragmatická rovina. Prostřednictvím jazykových rovin lze hodnotit úroveň verbální komunikace dítěte. Z hlediska prevence narušení komunikační schopnosti jsou důležité tyto oblasti: hra, práce, obrázky a knížky, pohádky a příběhy, říkadla a básničky, písničky, kresba, divadlo, masmédia, cvičení vedoucí ke správné výslovnosti a samozřejmě mluvní vzor a komunikace v rodině.

Význam rodiny jako společenského prostředí ve kterém se dítě rozvíjí je nepopíratelný, rozhodující úlohu má kvalita komunikace v rodině. Jakým způsobem rozvíjí dnešní rodina komunikační schopnosti svého dítěte je předmětem mého zkoumání.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Cíl práce

Hlavním cílem výzkumné sondy je zjistit, jakým způsobem pečuje rodina o řeč dítěte a jaké podmínky pro rozvoj řeči rodiče dětí vytváří.

Dále práce zjišťuje, jakými dalšími aktivitami, které přispívají k všestrannému rozvoji dítěte, tedy i řeči, se děti s jejich rodiči zabývají.

Pro tento výzkum jsem vytvořila čtyři výzkumné otázky:

- Zajišťuje rodina dostatečně podmínky pro rozvoj řeči dítěte?
- Chápou rodiče masmédia jako součást doby, kontrolují však výběr pořadů a čas strávený u nich?
- Zpívají si rodiče společně s dětmi písničky a říkají říkadla a básničky pro děti?
- Podporují rodiče své děti ve výtvarných činnostech?

7.1 Metodologie

Pro výzkumnou práci jsem ke sběru potřebných dat použila metodu dotazníku, ve kterém je 18 otázek uzavřených a 4 otázky otevřené.

Vybrala jsem ji z toho důvodu, že jsem chtěla oslovit co největší počet rodin s malými dětmi v předškolním věku. Následně jsem pak dosáhla kvantitativního výzkumu. Další použitou metodou je polostrukturovaný rozhovor vedený s dětmi. Tady jsem zjišťovala jejich výslovnost a komunikační dovednosti.

7.2 Výzkumný vzorek, místo šetření

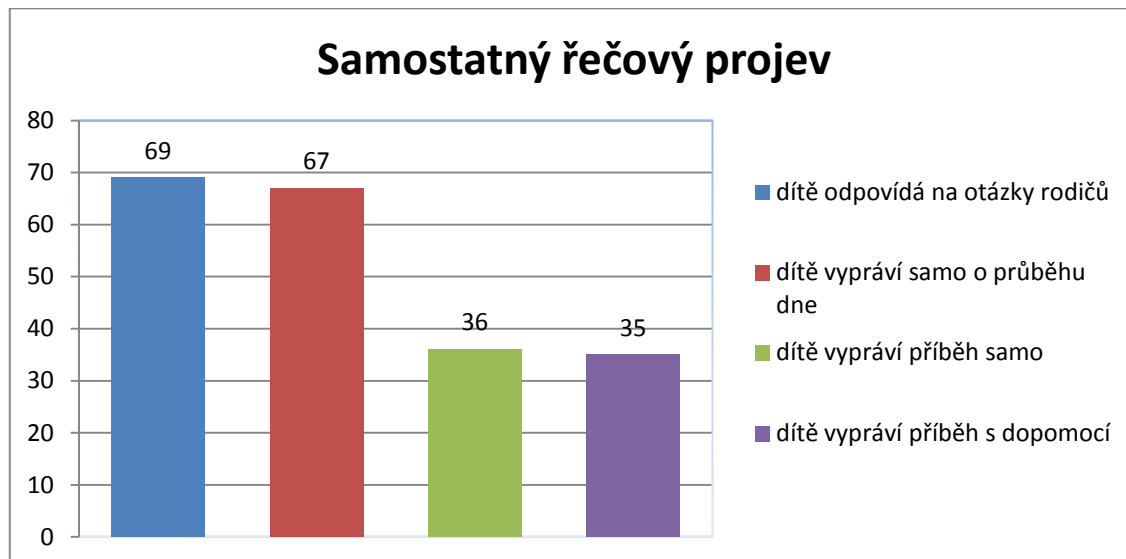
Prostřednictvím dotazníku jsem oslovila 261 rodičů. Vrátilo se mi 207 zcela vyplněných dotazníků od 71 dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 136 dětí ve věku 5 - 6 let, které navštěvují tři běžné mateřské školy. První MŠ je sedmitřídní, děti jsou zde v heterogenních odděleních. Druhá je dvoutřídní, rozdělená podle věku dětí od 3 - 4,5 roku a dětí ve věku 5 - 6 let. Obě tyto školy jsou městské a hlásí se k projektu „Zdravá mateřská škola“. Třetí MŠ je venkovská, se smíšeným oddělením, hlásí se k témuž projektu.

Docházka do mateřské školy bylo jediným kritériem výběru. Výzkum byl lokalizován do menšího města, přibližně s 6000 obyvateli a dále v malé vesnici s 350 obyvateli. Obě místa neposkytují svým obyvatelům takové kulturní a sportovní vyžití, jako větší aglomerace. Dotazníky jsem rozdělila do dvou skupin: děti ve věku 3 - 4,5 roku a 5 - 6 let.

7.3 Vlastní šetření, analýza a interpretace dat

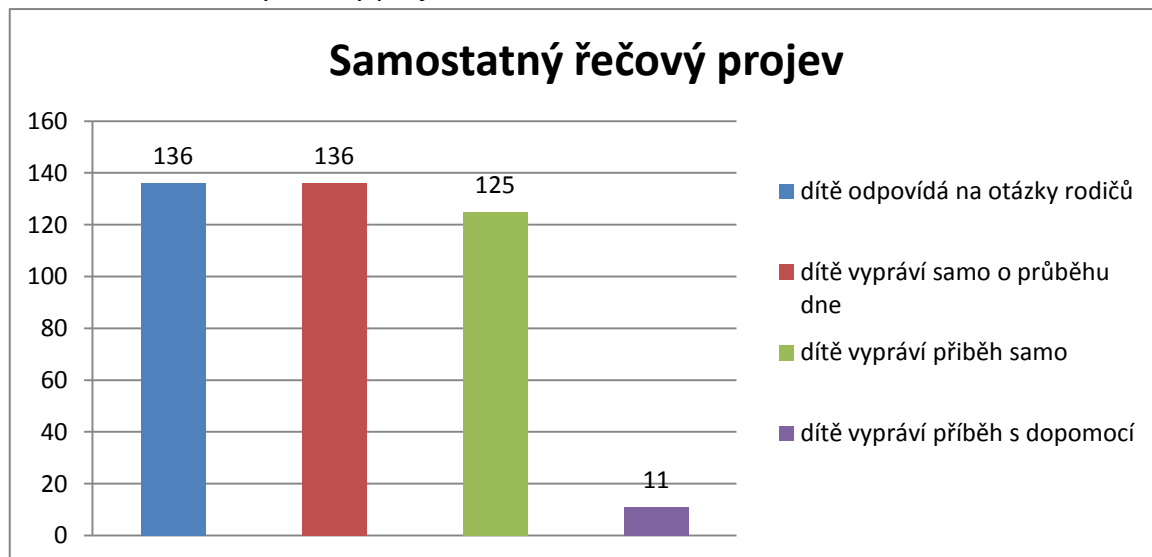
7.3.1 Dotazníkové šetření pro rodiče, polostrukturovaný rozhovor s dětmi

Graf č. 1 Samostatný řečový projev dětí ve věku 3 - 4,5 roku

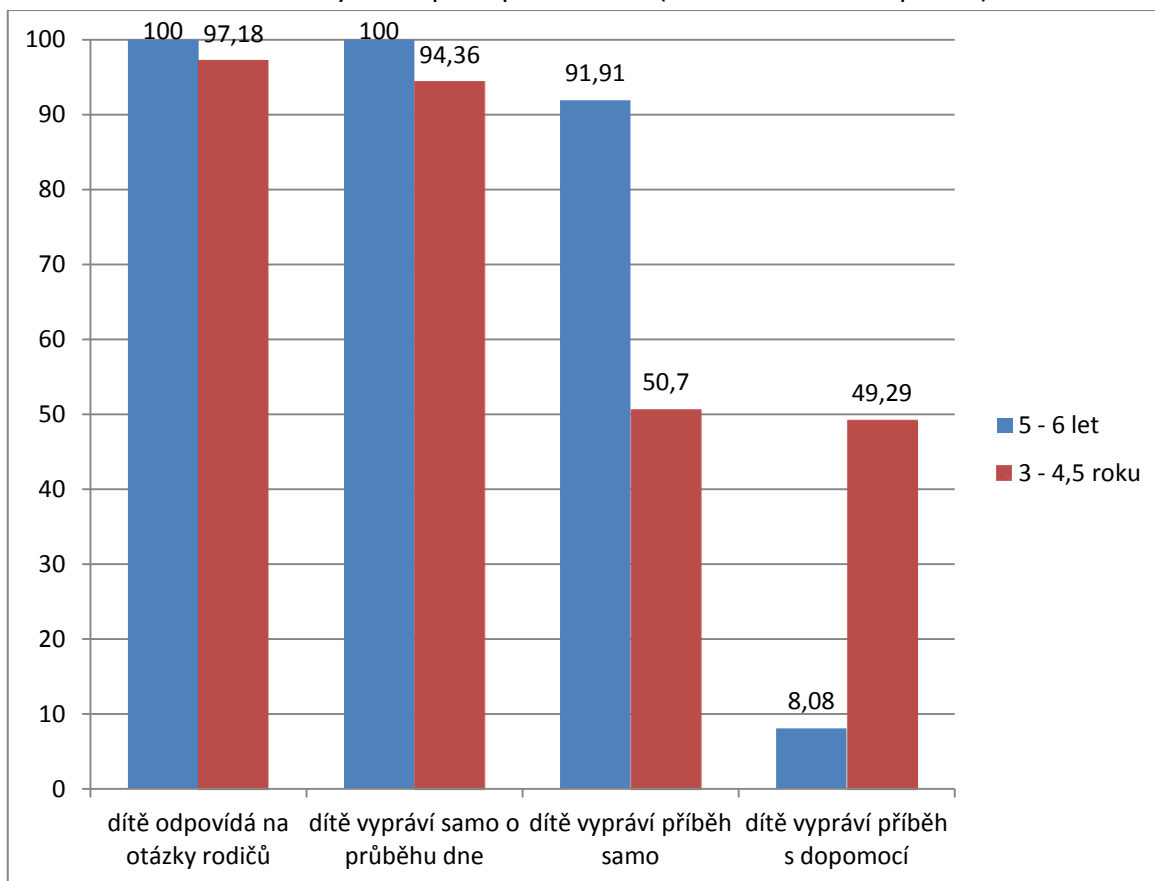
Z uvedeného grafu vyplývá, že z celkového počtu 71 dětí ve věku 3 - 4,5 roku, jich 69 odpovídá rodičům na otázky, 67 dětí si se svými rodiči vypráví o průběhu dne, 36 dětí vypráví příběh samo bez dopomoci a 35 dětí vypráví příběh, ale s dopomocí dospělého.

Graf č. 2 Samostatný řečový projev dětí ve věku 5 - 6 let

Z uvedeného grafu vyplývá, že z celkového počtu 136 dětí ve věku 5 - 6 let, jich 136 odpovídá rodičům na otázky, 136 dětí si se svými rodiči vypráví o průběhu dne, 125 dětí vypráví příběh samo bez dopomoci a 11 dětí vypráví příběh, ale s dopomocí dospělého.

Graf č. 3 Porovnání věkových skupin v procentech (komunikační schopnosti)

Graf 3 porovnává samostatný řečový projev obou věkových skupin v procentech.

Odpovídat na otázky není problémem pro žádné dítě ve sledované skupině ve věku 5 - 6 let, rodičům odpovídá plných 100 % dětí, bez obtíží odpovídat zvládá i 97,18 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku.

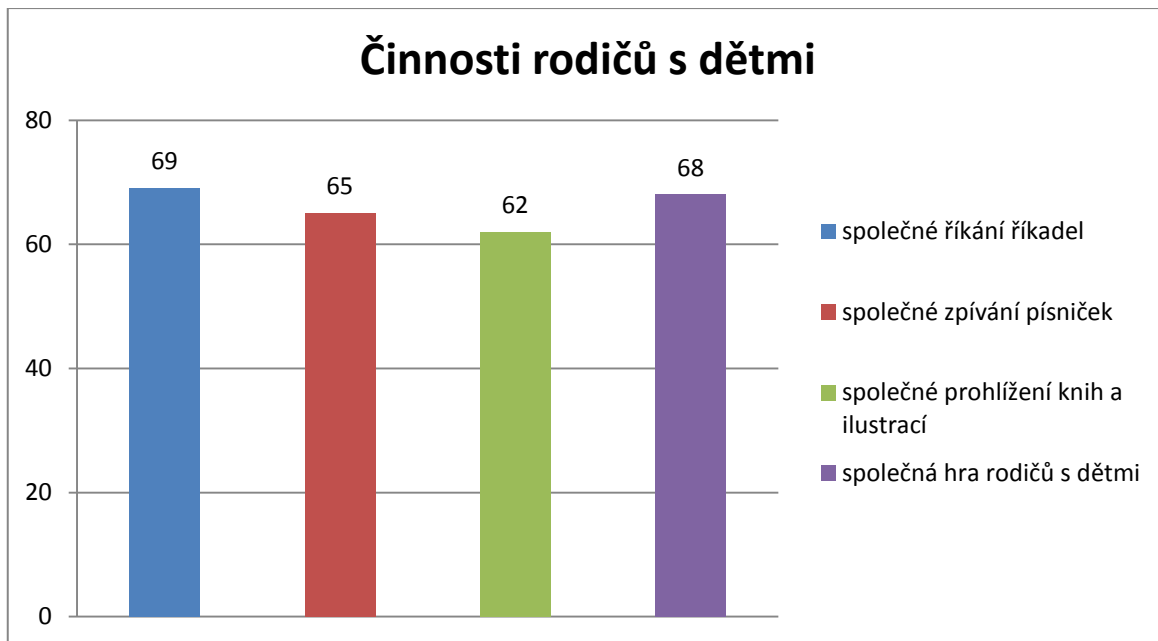
Rodiče v dotazníku uvedli, že 100 % dětí starší věkové skupiny, tedy děti ve věku 5 - 6 let si s nimi vypráví o průběhu dne. Ve skupině mladších dětí ve věku 3 - 4,5 roku, jde o 94,36 % dětí, které rodičům vypráví o průběhu dne.

Samostatně vyprávět příběh či pohádku dokáže 91,91 % dětí ve věku 5 - 6 let, zatímco mladších dětí ve věku 3 - 4,5 roku samostatně vypráví příběh či pohádku 50,7 %.

Poslední sloupec grafu ukazuje, že pouze 8,08 % dětem ve věku 5 - 6 let se musí s příběhem pomáhat. U mladších dětí ve věkové skupině 3 - 4,5 roku, pomáhají rodiče ještě u 49,29 % dětí.

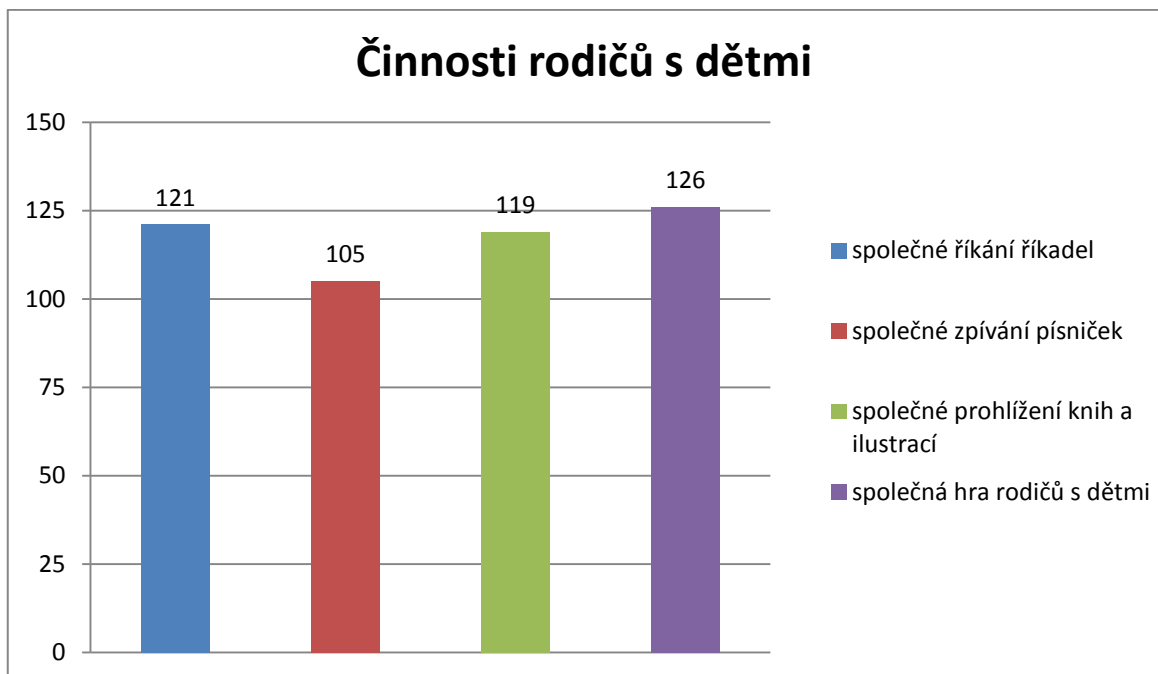
Z grafu je patrné, že se stoupajícím věkem dětí se zdokonalují komunikační schopnosti, nejlépe se dětem daří odpovídat na otázky. Vyprávět o průběhu dne dětem předškolního věku také nečiní problémy. Vyprávět příběh samo je již pro děti ve věku 3 - 4,5 roku těžší, to zvládne 50,7 % těchto dětí. Pomoci při vyprávění potřebuje z věkové skupiny dětí 5 - 6 let už jen 8,8 % dětí.

Graf č. 4 Činnosti rodičů s dětmi ve věku 3 - 4,5 roku

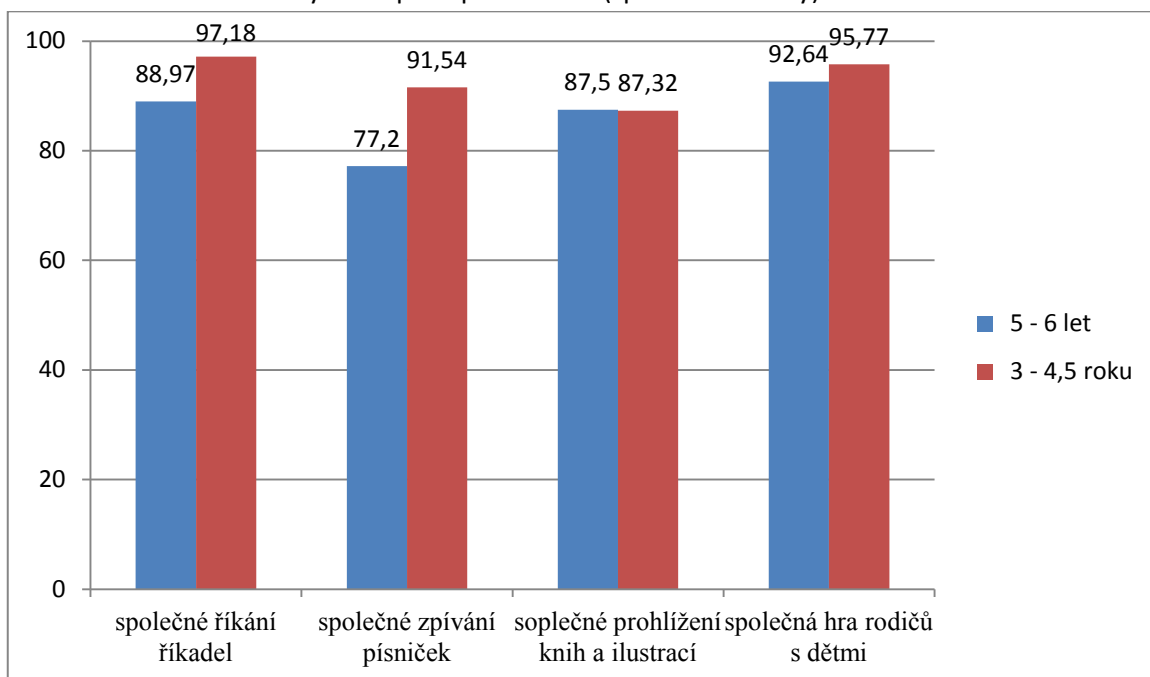
Z uvedeného grafu vyplývá, že z celkového počtu 71 dětí ve věku 3 - 4,5 roku, jich 69 společně s rodiči říká říkadla, 65 dětí zpívá s rodiči písničky, 62 dětí si společně s rodiči prohlíží knihy a knižní ilustrace a 68 dětí si společně s rodiči hraje.

Graf č. 5 Činnosti rodičů s dětmi ve věku 5 - 6 let

Z uvedeného grafu vyplývá, že z celkového počtu 136 dětí ve věku 5 - 6 let, jich 121 společně s rodiči říká říkadla, 105 dětí zpívá s rodiči písničky, 119 dětí si společně s rodiči prohlíží knihy a knižní ilustrace a 126 dětí si společně s rodiči hraje.

Graf č. 6 Porovnání věkových skupin v procentech (společné aktivity)

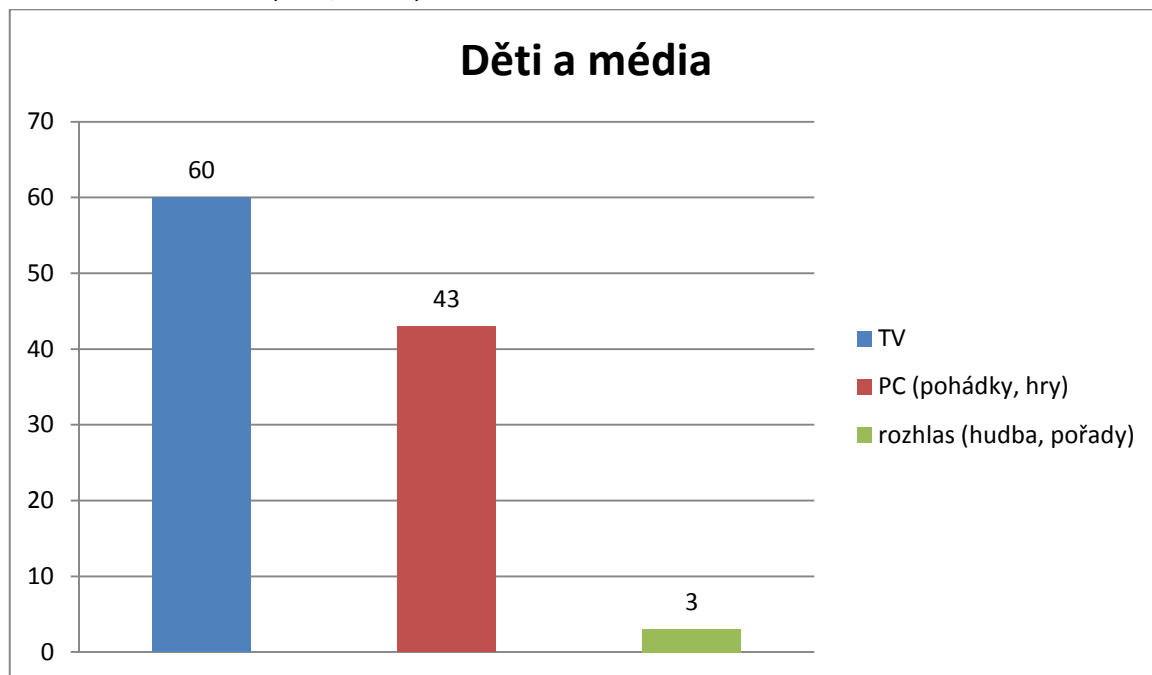
Graf 6 porovnává činnosti rodičů s dětmi obou věkových skupin v procentech.

Zatímco si s dětmi ve věku 3 - 4,5 roku říká říkadla 97,18 % rodičů, s dětmi ve věku 5 - 6 let je to 88,97 % rodičů. S malými dětmi ve věku 3 - 4,5 roku si zpívá 91,54 % rodičů, s většími dětmi ve věku 5 - 6 let je to 77,2 % rodičů. Téměř ve shodě je společné prohlížení knih a knižních ilustrací. U dětí ve věku 3 - 4,5 roku si prohlíží s dětmi knihy a knižní ilustrace 87,32 % rodičů, u dětí ve věku 5 - 6 let je to 87,5 % rodičů.

S dětmi ve věku 3 - 4,5 roku si hraje 95,77 % rodičů, s dětmi ve věku 5 - 6 let si hraje 92,64 % rodičů.

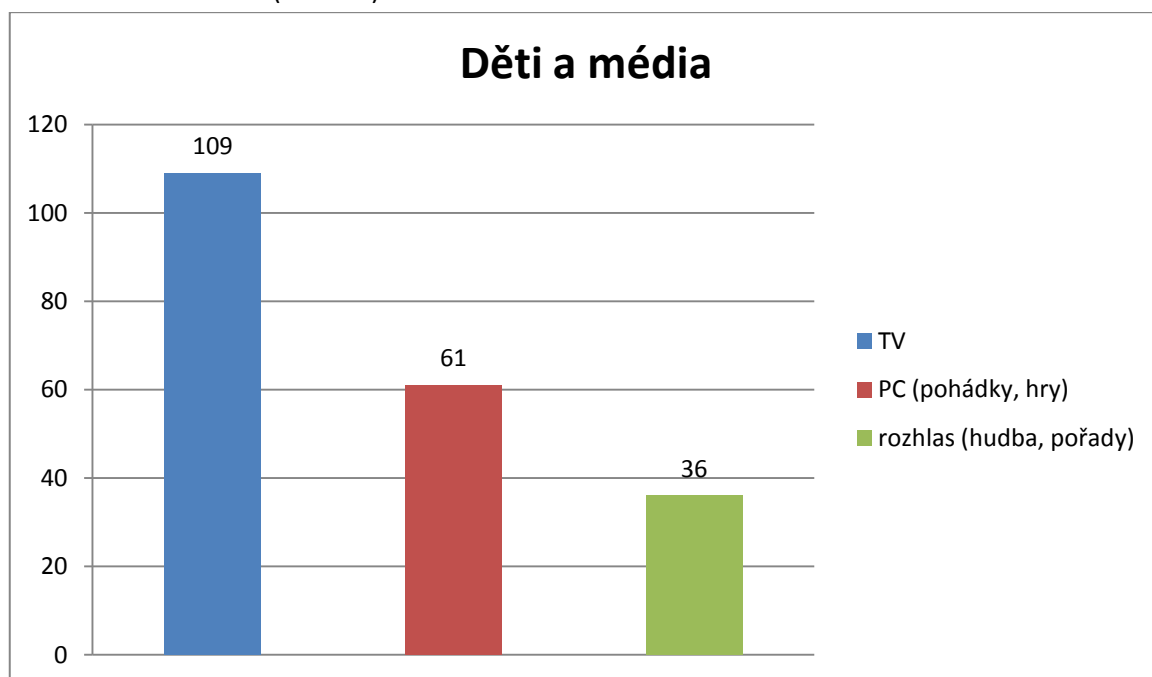
Z grafu vyplývá, že s přibývajícím věkem dětí klesají společné aktivity rodičů s dětmi, jako jsou říkání říkadel, zpívání písniček a společná hra, dítě se osamostatňuje, získává nové kompetence. Oblíbenost společného prohlížení knih a knižních ilustrací neklesá, je téměř vyrovnaná.

Graf č. 7 Děti a média (3 - 4,5 roku)

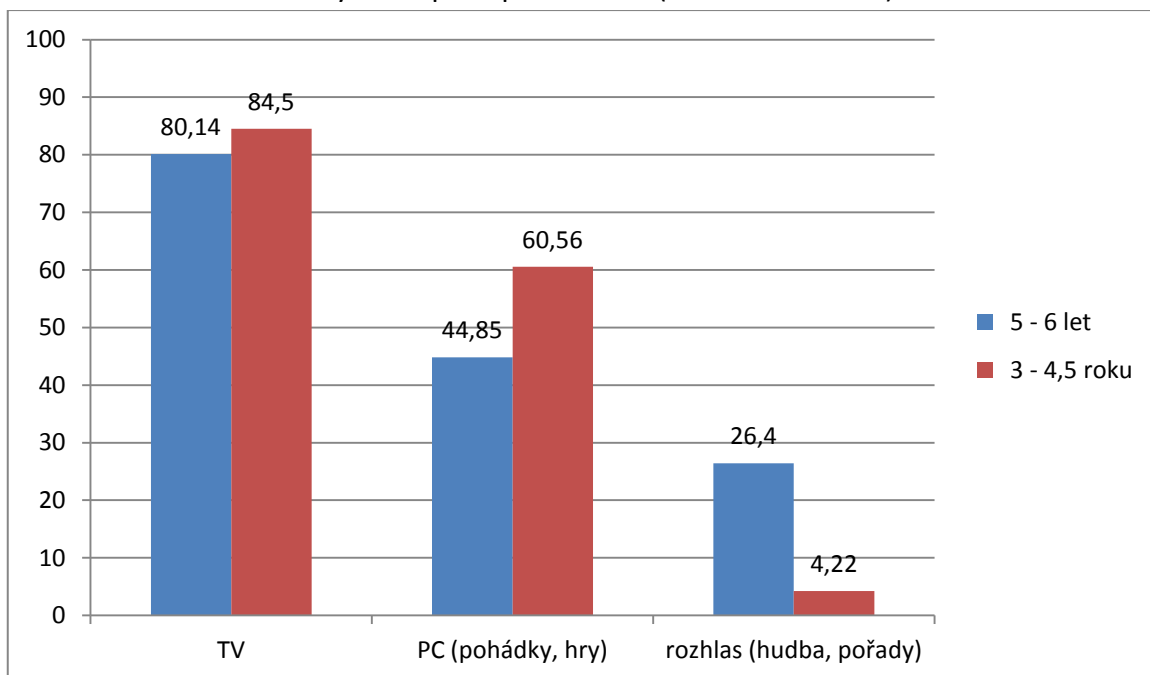
Ze 71 dětí se jich dívá na televizi 60 a 43 dětí využívá PC ke sledování pohádek a ke hrám a pouze 3 děti poslouchají rozhlas.

Graf č. 8 Děti a média (5 - 6 let)

Ze 136 dětí se jich na televizi dívá 109 a 61 dětí využívá PC ke sledování pohádek a ke hrám a 36 dětí poslouchá rozhlas.

Graf č. 9 Porovnání věkových skupin v procentech (oblíbenost médií)

Graf 9 porovnává oblíbenost médií u dětí. Z odpovědí rodičů vyplývá, že dětí ve věkové skupině 5 - 6 let se dívá na televizi 80,14 %. PC má v oblibě 44,85 % a rozhlas poslouchá 26,4 % dětí.

Z odpovědí rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku je patrné, že TV sleduje 84,5 % dětí, PC má v oblibě 60,56 % dětí a rozhlas poslouchá pouze 4,22 % dětí.

Z údajů uvedených rodiči vyplývá, že nejoblíbenější u dětí je TV, o něco méně PC. Obě média poskytují dětem zrakové a sluchové informace. Potěšilo mě, že i když děti ve věku 3 - 4,5 roku rozhlas téměř neposlouchají, pouhá 4,22 %, děti ve věku 5 - 6 let poslouchá 26,4 % dětí. Chybějící zrakové informace si děti vytváří na základě slyšeného slova ve svých představách, rozvíjí si i svoji fantazii.

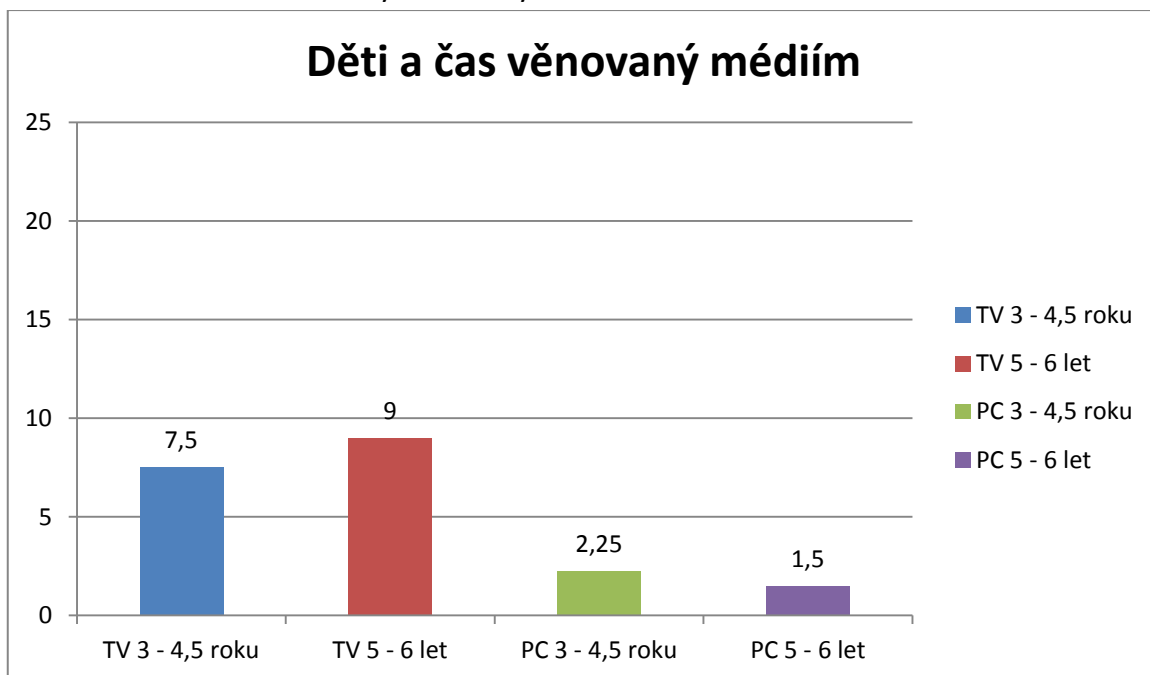
Tabulka č. 3 Pomoc rodičů dětem s výběrem TV pořadů

Věk dětí	ano	ano [%]	ne	ne [%]
5-6 let	95	72,51	36	27,48
3-4,5 roku	59	84,28	11	15,71

Tabulka číslo tři vypovídá o pomoci rodičů dětem při výběru TV pořadů. Z oslovených 136 rodičů dětí ve věku 5 – 6 let jich 95 pomáhá dětem s výběrem pořadů v televizi, je to 72,51 % dětí a 36 rodičů dětem nepomáhá s výběrem televizních pořadů, což činí 27,48 % dětí. 5 rodičů odpovědělo, že nemají TV.

Z oslovených 71 rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku jich 59 pomáhá dětem při výběru pořadů v televizi, je to 84,28 % dětí a 11 rodičů nepomáhá s výběrem pořadů v televizi, což činí 15,71 % dětí. 1 rodič uvedl, že TV nemají.

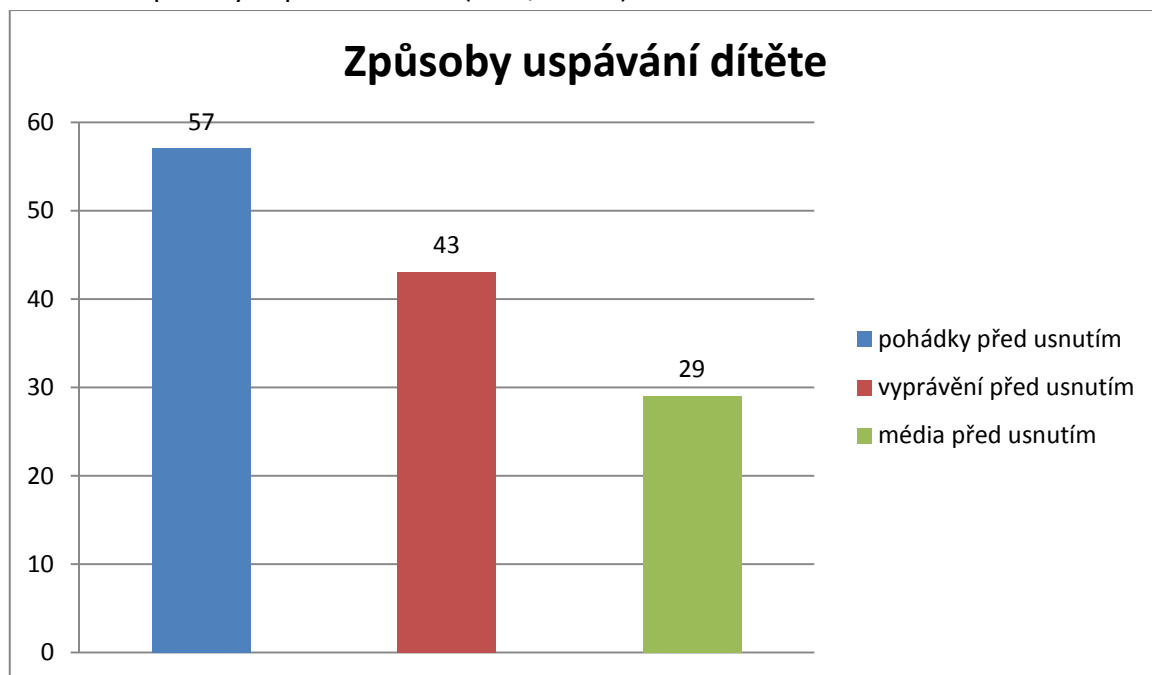
Graf č. 10 Děti a čas věnovaný médiím týdně

Graf 10 zobrazuje informace o čase, který děti médiím věnují týdně. Děti předškolního věku sledují více TV než PC a to obě věkové skupiny, jak skupina dětí ve věku 5 - 6 let, tak i skupina dětí ve věku 3 - 4,5 roku. Z uvedených údajů je patrné, že děti ve věku 3 - 4,5 roku se dívají na TV v průměru 7,5 hodiny týdně a děti ve věku 5 - 6 let sledují televizní vysílání 9 hodin týdně. Maximální údaj uvedený v dotazníku byl u dětí 5 - 6 let, bylo to 21 hodin týdně.

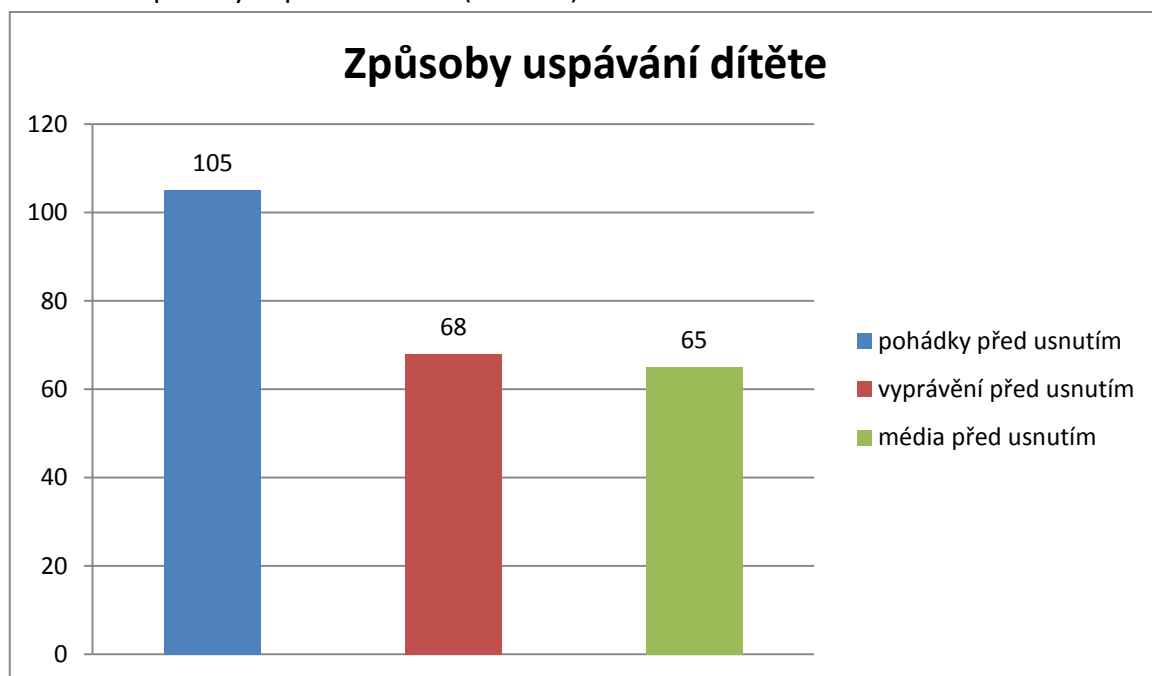
Z 207 vyplněných a vrácených dotazníků 6 rodičů uvedlo, že nemají TV. PC věnuje čas 2,25 hodin týdně skupina dětí ve věku 3 - 4,5 roku, skupina dětí ve věku 5 - 6 let věnuje PC 1,5 hodiny týdně. Čas u PC zahrnuje jak hraní her, tak sledování pohádek. Z 207 odpovídajících rodičů uvedlo, že ve 3 rodinách není PC a 31 rodičů si nepřeje, aby děti užívaly PC.

Graf č. 11 Způsoby uspávání dítěte (3 - 4,5 roku)

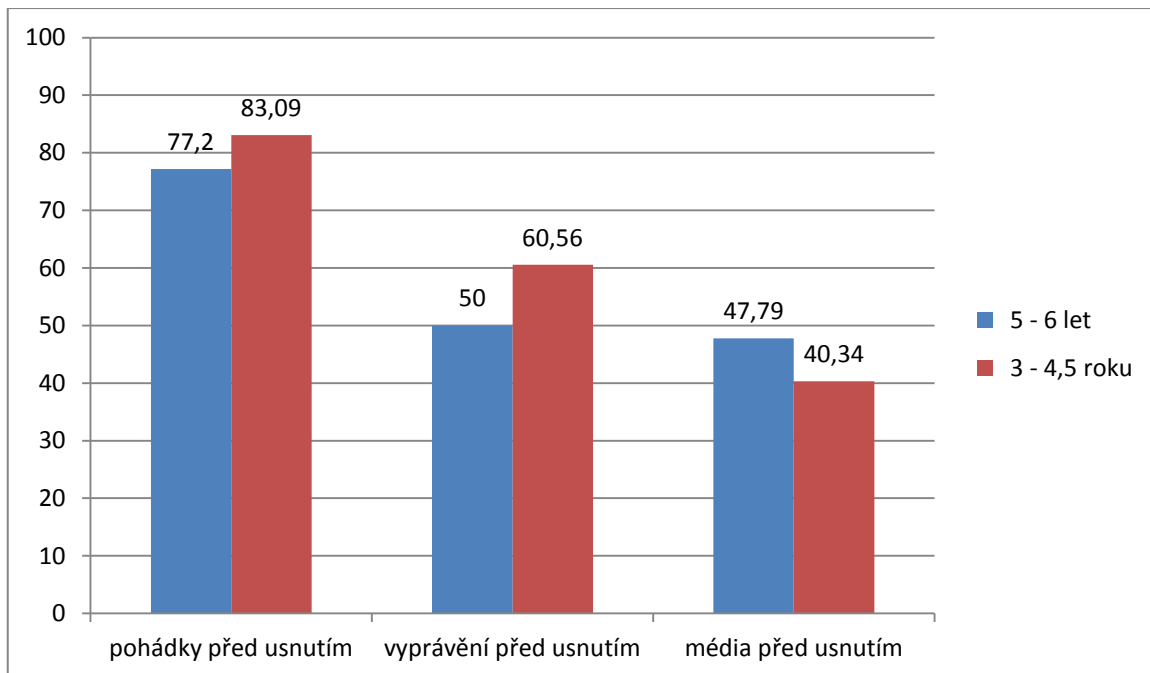
57 dětem z celkového počtu 71 ve věku 3 - 4,5 roku čtou rodiče pohádku, 43 dětem rodiče vypráví příběh a 29 dětí sleduje před usnutím multimédia.

Graf č. 12 Způsoby uspávání dítěte (5 - 6 let)

105 dětem z celkového počtu 136 ve věku 5 - 6 let čtou rodiče pohádku, 68 dětem rodiče vypráví příběh a 65 dětí sleduje před usnutím multimédia.

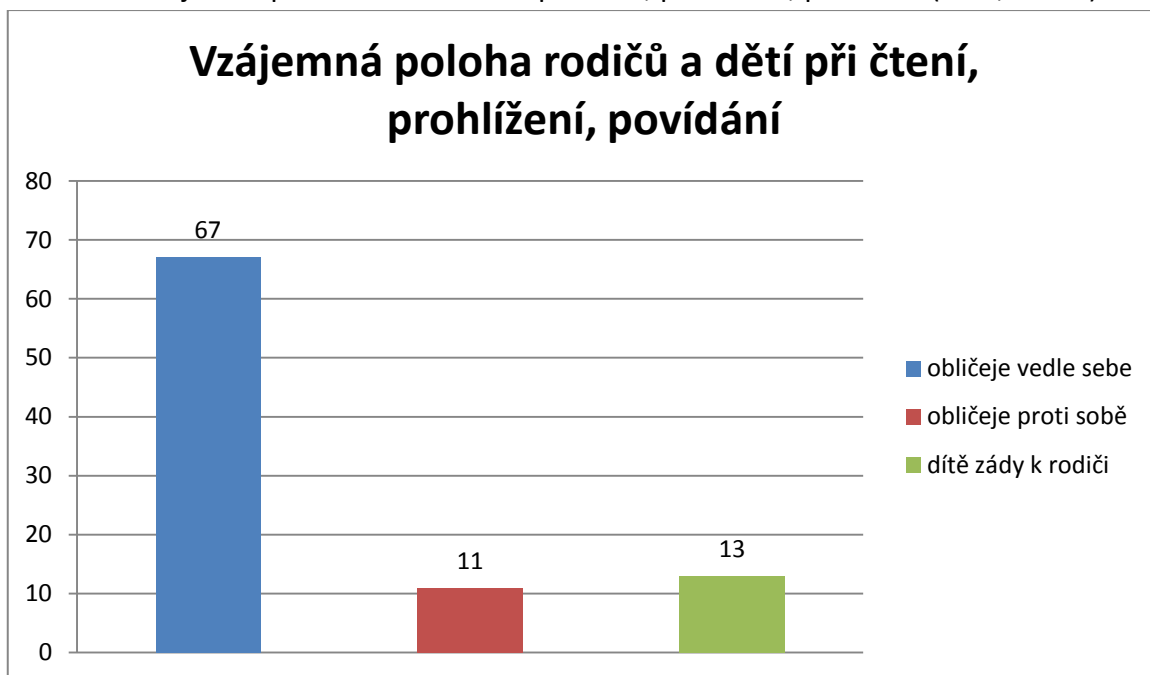
Graf č. 13 Porovnání věkových skupin v procentech

Z uvedeného grafu vyplývá, že 83,09 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku je uspáváno čtením pohádky, zatímco dětí ve věku 5 - 6 let je tímto způsobem uspáváno jen 77,2 %. 60,56 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku poslouchá vyprávěné příběhy, zatímco dětem ve věku 5 - 6 let se vypráví jen v 50 %. Média před usnutím sleduje 40,34 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku, děti ve věku 5 - 6 let je více a to 47,79 % dětí.

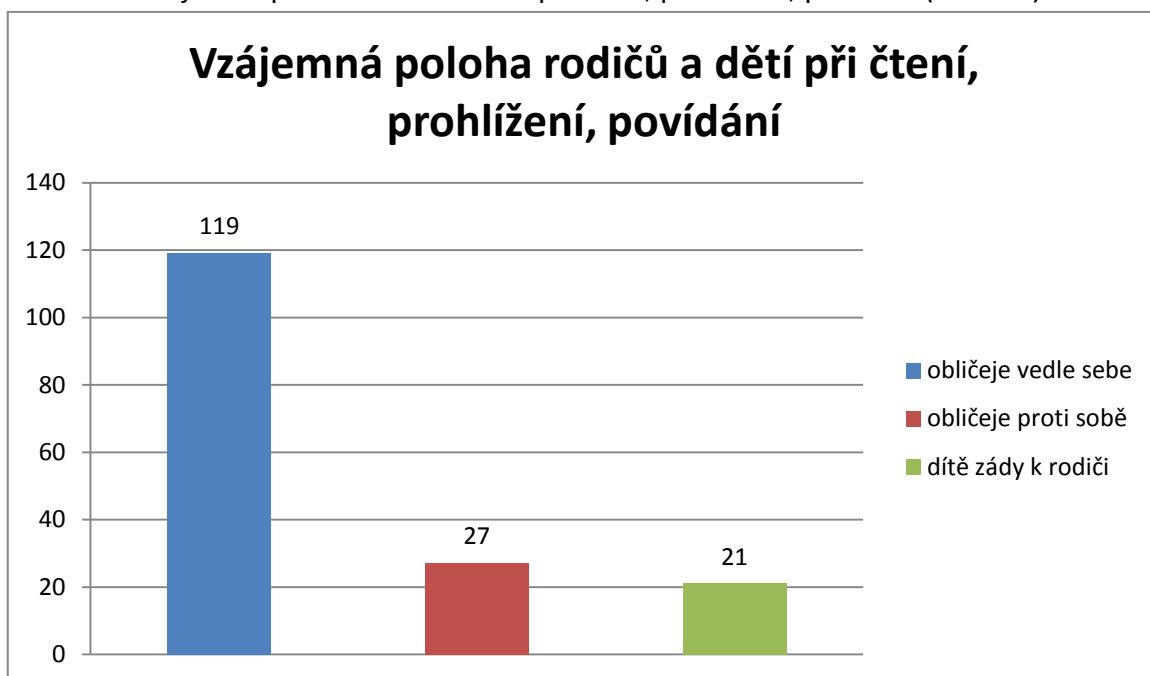
Z uvedených údajů vyplývá, že stále nejoblíbenější jsou před usnutím čtené pohádky. O něco méně je v oblibě vyprávění příběhů, kdy rodiče musí zapojit svoji tvořivost a fantazii. S věkem dětí ubývá čtení pohádek a vyprávění příběhů, naopak sledování médií před spaním s věkem stoupá.

Graf č. 14 Vzájemná poloha rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání (3 - 4,5 roku)

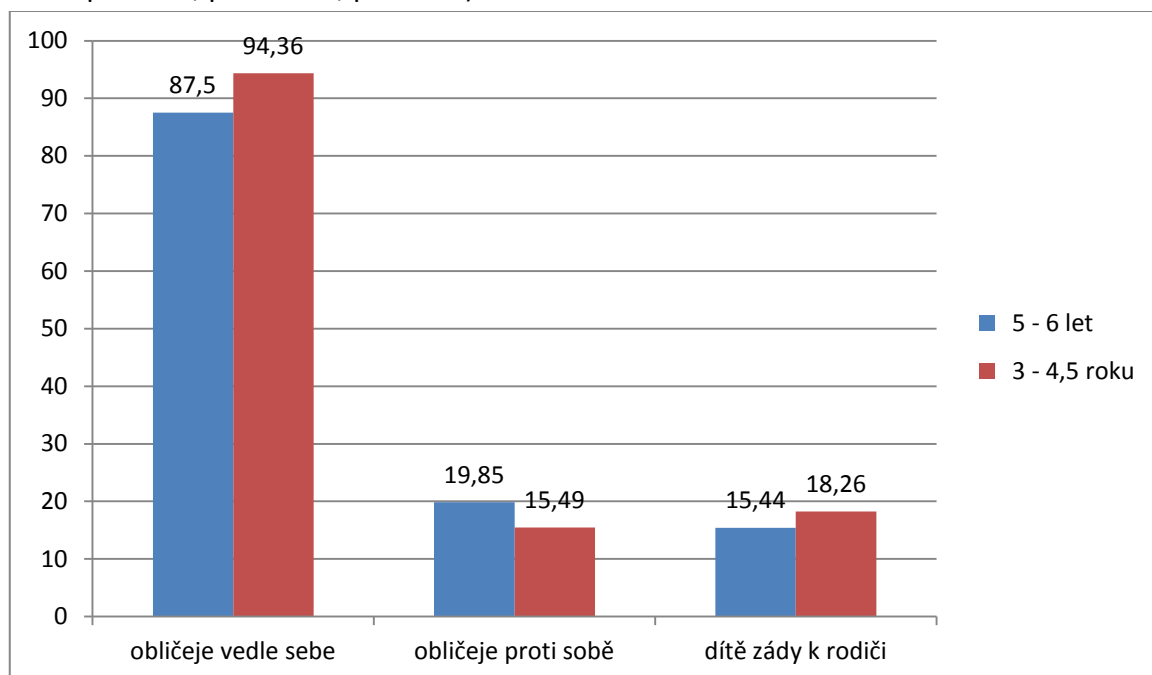
Z celkového počtu 71 dotazovaných, odpovědělo 67 rodičů, že při čtení, prohlížení a povídání mají obličej s dětmi vedle sebe, 11 rodičů odpovědělo, že mají obličeje proti sobě a 13 odpovědělo, že mají dítě zády k sobě.

Graf č. 15 Vzájemná poloha rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání (5 - 6 let)

Z celkového počtu 136 dotazovaných, odpovědělo 119 rodičů, že při čtení, prohlížení a povídání mají obličej s dětmi vedle sebe, 27 rodičů odpovědělo, že mají obličeje proti sobě a 21 odpovědělo, že mají dítě zády k sobě.

Graf č.16 Porovnání věkových skupin v procentech (vzájemná poloha obličejů rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání)

Z grafu vyplývá, že nejoblíbenější je poloha: obličeje vedle sebe. V oblibě ji má 94,36 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 87,5 % rodičů dětí ve věku 5 – 6 let. Obličeje proti sobě má v oblibě 15,49 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 19,85 % rodičů dětí ve věku 5 - 6 let. Polohu dítě zády k sobě využívá 18,26 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 15,44 % rodičů dětí ve věku 5 - 6 let. Z uvedených údajů vyplývá, že rodiče si jen málo uvědomují význam odezírání z obličeje pro rozvoj komunikačních schopností dětí.

Z dotazníkového šetření jsem dále zjistila, že nejoblíbenější společnou činností rodičů a dětí ve věku 3 - 4,5 roku je:

• hra se stavebnicí	31 odpovědí
• malování a kreslení	28 odpovědí
• stříhání, lepení, vyrábění	27 odpovědí
• společenské hry	21 odpovědí
• stavby z kostek	16 odpovědí
• hra pexesa	15 odpovědí
• společná hra s panenkou	12 odpovědí
• společná hra s auty	11 odpovědí
• skládání puzzle	10 odpovědí

Méně oblíbené jsou činnosti jako:

• společné tancování	8 odpovědí
• společná hra s loutkovým divadlem	7 odpovědí
• stavby z LEGA	6 odpovědí
• hry s míčem	5 odpovědí
• hra na obchod	5 odpovědí
• na schovávanou	5 odpovědí
• Člověče, nezlob se	4 odpovědi

Společné činnosti jako: hra Na Indiány, Na ponorku, Na školu, stavění bunkrů, stavba kolejí a silnic uvedli 1 – 2 rodiče.

Na otázku „Jaké sportovní aktivity má Vaše dítě?“, rodiče dětí ve věku 3 - 4,5 roku uváděli:

• jízda na kole	39 odpovědí
• procházky, pěší turistika	33 odpovědí
• cvičení rodičů s dětmi	13 odpovědí
• kopaná	13 odpovědí
• plavání	12 odpovědí
• hry s míčem	10 odpovědí
• koloběžka, odrážedlo	10 odpovědí
• trampolína	5 odpovědí
• zimní sporty	4 odpovědi
• brusle	2 odpovědi
• sjezd řeky	1 odpověď

Na otázku „Jaké jiné aktivity má vaše dítě?“, rodiče dětí ve věku 3 - 4,5 roku uváděli:

• pomáhá při drobných domácích pracích	26 odpovědí
• výtvarný kroužek	9 odpovědí
• hry na dvorku	4 odpovědi
• kroužek keramiky	2 odpovědi

Z dotazníkového šetření jsem dále zjistila, že nejoblíbenější činností rodičů a dětí ve věku 5 - 6 let je:

• společenské hry (bez bližšího určení)	62 odpovědí
• stavba puzzle	51 odpovědí
• společné kreslení a malování	49 odpovědí
• stříhání, lepení, vyrábění (Vánoce, Velikonoce)	43 odpovědí
• hra pexesa	39 odpovědí
• stavby z LEGA	28 odpovědí
• hra s autíčky	18 odpovědí
• hra Na školu (písmena, číslice)	12 odpovědí
• karty	10 odpovědí
• s panenkami	10 odpovědí
• domácí divadlo s maňásky	10 odpovědí

Méně oblíbené jsou činnosti jako:

• kopaná (na hřišti)	9 odpovědí
• hra s vláčkem, stavba kolejí	6 odpovědí
• hry se slovy	5 odpovědí
• hry s míčem	5 odpovědí
• na schovávanou	5 odpovědí
• Společné hry jako: Na babu, Na prodavačku, Na princezny uvedli 1 - 2 rodiče.	

Na otázku „Jaké sportovní aktivity má Vaše dítě?“ rodiče dětí ve věku 5 - 6 let odpovídali:

• jízda na kole	99 odpovědí
• sáňkování, bobování	57 odpovědí
• plavání	37 odpovědí
• brusle	28 odpovědí
• pěší turistika, výlety	25 odpovědí
• hry s míčem	25 odpovědí
• lyže, běžky	23 odpovědí
• gymnastika	22 odpovědí

• cvičení rodičů s dětmi	22 odpovědí
• trampolína	17 odpovědí
• kopaná	11 odpovědí
• Zumba	9 odpovědí
• jezdeckví (kůň, poník)	7 odpovědí
• lukostřelba	2 odpovědi
• judo	2 odpovědi

Na otázku: „Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?“ rodiče dětí ve věku 5 - 6 let odpovídali:

• pomoc při domácích pracích	41 odpovědí
• taneční kroužek (Kvíteček)	26 odpovědí
• návštěva knihovny	21 odpovědí
• výtvarný kroužek (DDM)	17 odpovědí
• angličtina	13 odpovědí
• pomoc při sběru hub	12 odpovědí
• flétna	9 odpovědí
• pěvecký kroužek (Srdíčko)	8 odpovědí
• modelování, keramika	7 odpovědí
• skluzavka	7 odpovědí
• houpačka	6 odpovědí
• háčkuje, šije	4 odpovědi
• kytara	4 odpovědi
• rybaření (s otcem, dědečkem)	4 odpovědi
• návštěva Domu pro seniory (dobrovolnický program)	2 odpovědi
• hra na bubny	1 odpověď

Tab. č. 4 Hodnocení řeči dětí

Jméno	Věk	Výslovnost	Vyjadřování
V.A.	3,2	Š, R, Ř	2
J.B.	3,5	Š, Č, Ž, R, Ř	3
Ž.Č.	4,2	Š, Č, Ž, R, Ř	2
S.E.	4,1	Ř	1
A.H.	4,5	R, Ř	2
V.H.	3,0	R, Ř	2
K.H.	4,3	Č, R, Ř	2
J.H.	3,3	Š, Č, Ž, R, Ř	3
K.H.	3,1	Ř	2
E.H.	4,7	R, Ř	1
A.Ch.	3,4	Š, Č, Ž, S, C, Z, L, R, Ř	4
N.K.	4,8	S, C, Z, R, Ř	2
K.K.	4,0	Č, R, Ř	3
V.M.	4,8	0	1
P.N.	3,6	Š, Č, Ž, R, Ř	3
T.P.	3,5	Š, Č, Ž, L, R, Ř	3
J.P.	3,7	Ř	2
M.P.	3,9	Š, Č, Ž, S, C, Z, L, R, Ř	4
L.P.	3,7	Š, Č, Ž, S, C, Z, K, L, R, Ř	5
D.P.	4,1	Š, Ž, R, Ř	2
J.P.	3,1	Š, Č, Ž, R, Ř	3
E.S.	3,7	Š, Č, Ž, L, R, Ř	4
V.S.	3,5	Š, Č, Ž, L, R, Ř	4
E.Š.	4,7	L, R, Ř	1
M.T.	3,8	Ř	2

- 1 - Užívá samostatně rozvitě věty
2 - Užívá jednoduché věty
3 - Vypráví děj s občasnou dopomocí
4 - Odpovídá na otázky ve větách
5 - Odpovídá na otázky jednoslovně

Tab. č. 5 Vyjadřovací schopnosti dětí ve třídě Sluníčka (3 - 4,5 roku)

Stupeň vyjadřování	Počet dětí	Počet dětí [%]
1	4	16
2	10	40
3	6	24
4	4	16
5	1	4

Tabulka 5 vypovídá o vyjadřovacích schopnostech dětí ve třídě Sluníčka. Bylo zjištěno, že 16 % dětí užívá samostatně rozvinuté věty, 4 % dětí užívá při komunikaci jednoduché věty,

24 % dětí vypráví děj s občasnou dopomocí, 16 % dětí odpovídá na otázky ve větách a 4 % dětí odpovídá na otázky jednoslovně.

Tab. č. 6 Správná výslovnost hlásek ve třídě Sluníčka (3 - 4,5 roku)

Hláška	Počet dětí	Správně vyslovuje [%]
K	24	96
L	18	72
S	11	44
C	11	44
Z	11	44
Š	12	48
Č	12	48
Ž	13	52
R	5	20
Ř	1	4

Tabulka 6 udává přehled o výslovnosti dětí ve třídě Sluníčka, kde jsou děti ve věku 3 - 4,5 roku. Hlášku K vyslovuje 96 % dětí správně, hlášku L vyslovuje 72 % dětí správně. Tupé sykavky S, C, Z vyslovuje správně 44 % dětí, ostré sykavky Š, Č říká správně 48 % dětí, hlášku Ž 52 % dětí. R v této skupině již zvládá 20 % dětí a Ř z 25 dětí vyslovuje 1 dítě, tedy 4 % dětí.

Závěr

Jako zastřešující výzkumnou otázku jsem pro tuto práci zvolila: jak pečují rodiče o řeč dítěte.

Dalšími výzkumnými otázkami, na které jsem hledala odpovědi byly:

- Zajišťuje rodina dostatečné podmínky pro rozvoj řeči dítěte?
- Chápou rodiče masmédia jako součást doby, kontrolují však výběr pořadů a čas trávený u nich?
- Zpívají si rodiče společně s dětmi písničky a říkají říkadla a básničky pro děti?
- Podporují rodiče své děti ve výtvarných činnostech?

Pomocí dotazníkové metody směřující k rodičům jsem ověřila, že si rodiče uvědomují svůj vliv na rozvoj komunikačních dovedností dětí. Z uvedených odpovědí vyplývá, že rodina zajišťuje podmínky pro rozvoj řeči dítěte. Rodiče uvedli, že odpovídat na otázky není problémem pro žádné dítě ve sledované skupině ve věku 5 - 6 let, bez obtíží odpovídat na otázky zvládá 97,18 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku. Z dotazníku vyplývá, že 100 % dětí starší věkové skupiny si s nimi vypráví o průběhu dne. Ve skupině mladších dětí jde o 94,36 % dětí, které rodičům vypráví o průběhu dne. Samostatně vyprávět příběh dokáže 91,91 % dětí ve věku 5 - 6 let, zatímco mladších dětí samostatně vypráví příběh 50,7 %. Pouze 8,08 % dětem starším ve věku 5 - 6 let se musí s příběhem pomáhat, u mladších dětí, tedy ve věku 3 - 4,5 roku, pomáhají rodiče ještě u 49,29 %.

Z uvedených odpovědí lze usoudit, že rodiče chápou potřebu vzájemné komunikace s dětmi, děti se postupně v řeči zdokonalují a osamostatňují.

Ukázalo se, že čím jsou děti starší, tím ubývají společné aktivity rodičů s dětmi, jako jsou: společné říkání říkadel, společné zpívání písniček, společné prohlížení knih a knižních ilustrací a společná hra rodičů s dětmi. Zatímco si s dětmi ve věku 3 - 4,5 roku říká říkadla 97,18 % rodičů, s dětmi ve věku 5 - 6 let je to 88,97 % rodičů. S malými dětmi ve věku 3 - 4,5 roku si zpívá 91,54 % rodičů, s většími, tedy ve věku 5 - 6 let, je to 77,2 % rodičů. Téměř ve shodě je společné prohlížení knih a knižních ilustrací. U dětí ve věku 3 - 4,5 roku si prohlíží s dětmi knihy a knižní ilustrace 87,32 % rodičů, u dětí ve věku 5 - 6 let je to 87,5 % rodičů. S mladšími dětmi si hraje 95,77 % rodičů, s většími dětmi si hraje 92,64 % rodičů. Největší rozdíl je zaznamenán u společného zpívání písniček a to 14,36 %.

Děti předškolního věku sledují více TV než PC a to obě věkové skupiny, jak skupina dětí ve věku 5 - 6 let, tak i skupina dětí ve věku 3 - 4,5 roku. Z uvedených údajů je patrné, že děti ve věku 3 - 4,5 roku se dívají na TV v průměru 7,5 hodiny týdně a děti ve věku 5 - 6 let sledují televizní vysílání 9 hodin týdně. Maximální údaj uvedený rodiči v dotazníku o sledování TV byl u dětí 5 - 6 let, bylo to 21 hodin týdně. Z 207 vyplněných a vrácených dotazníků 6 rodičů uvedlo, že doma nemají TV.

Dále jsem se zajímala, kolik hodin týdně děti stráví u médií. PC věnují 2,25 hodin týdně děti ve věku 3 - 4,5 roku. Ve skupině dětí ve věku 5 - 6 let je to 1,5 hodiny týdně. Čas u PC zahrnuje jak hraní her, tak sledování pohádek. Z 207 odpovídajících rodičů 3 uvedli, že v rodinách není PC a 31 rodičů si nepřeje, aby děti PC

užívaly. Tyto údaje potvrzuje i graf číslo 10, který porovnává oblíbenost médií u dětí. Z odpovědí rodičů zde vyplývá, že děti ve věkové skupině 5 - 6 let se dívá na televizi 80,14 %. PC má v oblibě 44,85 % a rozhlas poslouchá 26,4 % dětí. Z odpovědí rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku je patrné, že TV sleduje 84,5 % dětí, PC má v oblibě 60,56 % dětí a rozhlas poslouchá pouhých 4,22 % dětí. Z informací od rodičů vyplývá, že nejoblíbenější u dětí je TV, o něco méně PC. Obě média poskytují dětem jak zrakové, tak sluchové informace. Potěšilo mě, že i když děti ve věku 3 - 4,5 roku rozhlas téměř neposlouchají, pouhá 4,22 %, děti ve věku 5 - 6 let jej poslouchá 26,4 %. Chybějící zrakové informace si děti vytváří na základě slyšeného slova ve svých představách, rozvíjí si i svou fantazii.

PhDr. Daniela Kramulová v časopise Informatorium č. 2/2014 na s. 16 píše: „V posledních letech se stále častěji setkáváme s tím, že děti nemají vycvičenou sluchovou paměť – na hlas dospělého v normální tónině prostě nereagují. Obecně můžeme říct, že mluvené slovo vnímají hůř, pokud není provázené vizuálními vjemy“.

Tabulka číslo 3 vypovídá o pomoci rodičů dětem při výběru TV pořadů. Z oslovených 136 rodičů dětí ve věku 5 - 6 let jich 95 pomáhá svým dětem s výběrem pořadů v televizi, je to 72,51 % dětí a 36 rodičů dětem nepomáhá s výběrem TV pořadů, což je 27,48 % dětí. 5 rodičů odpovědělo, že TV nemají.

Z oslovených 71 rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku jich 59 pomáhá dětem při výběru pořadů v televizi, je to 84,28 % dětí a 11 rodičů nepomáhá s výběrem pořadů v TV, což je 15,71 % dětí. 1 rodič uvedl, že TV doma nemají. Z odpovědí některých rodičů se lze domnívat, že děti, které si vybírají a sledují TV pořady samy, pak nemají možnost si o viděném popovídat, popřípadě se zeptat na to, čemu nerozumí.

Dále jsem se ve své práci zajímala o to, jakým způsobem rodiče své děti uspávají. Zjistila jsem, že 83,09 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku je uspáváno čtením pohádky, zatímco děti ve věku 5 - 6 let je tímto způsobem uspáváno jen 77,2 %. 60,56 % dětem ve věku 3 - 4,5 roku jsou vyprávěné příběhy, zatímco dětem ve věku 5 - 6 let se vypráví jen v 50 %. Média před usnutím sleduje 40,34 % dětí ve věku 3 - 4,5 roku, ale děti ve věku 5 - 6 let je více a to 47,79 % dětí. V tomto případě mě potěšilo, že pohádka před usnutím má u rodičů i dětí stále ještě své první místo.

Pro správnou výslovnost dětí je užitečné, aby měly možnost vidět mluvčímu do obličeje, aby řeč nejen slyšely, ale také viděly. Z tohoto důvodu mě zajímalo, jaká vzájemná poloha obličejů, tedy dospělý x dítě, je při čtení knihy, prohlížení obrázků a povídání u rodičů v oblibě. Z uvedených odpovědí rodičů vyplývá, že poloha obličeje vedle sebe je nejčastější. V oblibě ji má 94,36 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 87,5 % rodičů dětí ve věku 5 - 6 let. Obličeje proti sobě má v oblibě 15,49 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 19,85 % rodičů dětí ve věku 5 - 6 let. Polohu dítě zády k sobě využívá 18,26 % rodičů dětí ve věku 3 - 4,5 roku a 15,44 % rodičů ve věku 5 - 6 let. Podle odpovědí rodičů je patrné, že si neuvědomují význam vzájemné polohy obličejů.

Z dotazníkového šetření jsem dále zjistila, že nejoblíbenější společnou činností rodičů a dětí ve věku 3 - 4,5 roku je hra se stavebnicí, takto odpovědělo 43,66 % rodičů. Další činnosti, které rodiče uváděli, jsou: malování a kreslení 39,43 % odpovědí, střihání,

lepení, vyrábění 38 % odpovědí, společenské hry 29,57 % odpovědí, stavby z kostek 22,53 % odpovědí. Společné činnosti jako: hra Na Indiány, Na ponorku, Na školu, stavění bunkrů, stavba kolejí a silnic uvedli 1 - 2 rodiče, tedy 1,4 - 2,8 % odpovědí.

Na otázku „Jaké sportovní aktivity má Vaše dítě?“ rodiče dětí ve věku 3 - 4,5 roku nejčastěji uváděli: jízdu na kole - 54,92 % odpovědí, procházky a pěší turistiku - 46,47 % odpovědí, cvičení rodičů s dětmi - 18,3 % odpovědí. Objevila se i trampolína - 5 odpovědí - tj. 7,04 %.

Na dotaz „Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?“ rodiče dětí ve věku 3 - 4,5 roku odpovídali: pomoc při drobných domácích pracích - 36,61 % odpovědí, výtvarný kroužek - 12,67 % odpovědí, kroužek keramiky - 2 odpovědi - 2,8 %.

Nejoblíbenější společnou činností rodičů a dětí ve věku 5 - 6 let jsou: společenské hry (bez bližšího určení) - 45,58 % odpovědí, stavba puzzle - 37,5 % odpovědí, společné kreslení a malování - 36,02 % odpovědí, stříhání, kreslení, vyrábění - 31,61 % odpovědí, hra pexesa - 28,67 % odpovědí. Méně oblíbené jsou hry: Na babu, Na prodavačku, Na princezny, uvedli je 1 - 2 rodiče, tedy 0,73 - 1,46 %.

Na otázku „Jaké sportovní aktivity má Vaše dítě?“ rodiče dětí ve věku 5 - 6 let odpovídali: jízda na kole - 72,79 %, sáňkování, bobování - 41,91 %, plavání - 27,2 %. Překvapily mě odpovědi jako: zumba - 6,61 % odpovědí, jezdeckví - 5,14 % odpovědí, lukostřelba 2 odpovědi - 1,47 % a judo - 2 odpovědi - 1,47 %.

Na otázku „Jaké jiné má Vaše dítě aktivity? Rodiče dětí ve věku 5 - 6 let odpovídali: pomoc při domácích pracích - 30,14 % odpovědí, taneční kroužek Kvíteček - 19,11 %, návštěva knihovny - 15,44 %, ale i návštěva Domu pro seniory (dobrovolnický program) - 2 odpovědi - 1,46 % a hra na bubny - 1 odpověď - 0,73 %. Z porovnání obou věkových skupin dětí vyplývá, že s přibývajícím věkem roste i záliba v jízdě na kole.

Ověřením vyjadřovacích schopností dětí ve věkové skupině 3 - 4,5 roku v oddělení Sluníček bylo zjištěno, že 16 % dětí užívá samostatně rozvinuté věty, 40 % dětí užívá při komunikaci jednoduché věty, 24 % dětí vypráví děj s občasnou dopomocí, 16 % dětí odpovídá na otázky ve větách a 4 % (v tomto případě 1 dítě) odpovídá na otázky jednoslovně.

Z polostrukturovaného rozhovoru vyplynulo, že ve sledované třídě Sluníčka, kde jsou děti ve věku 3 - 4,5 roku vyslovuje hlásku K 96 % dětí správně, L vyslovuje 72 % dětí správně. Tupé sykavky S, C, Z vyslovuje správně 44 % dětí, ostré sykavky Š, Č říká správně 48 % dětí, Ž 52 % dětí. R v této skupině již zvládá 20 % dětí a Ř z 25 dětí vyslovuje 1 dítě správně, tedy 4 %.

Výzkum potvrdil, že rodiče vytváří podmínky pro rozvoj řeči svých dětí, uvědomují si svoji nezastupitelnou úlohu. Chápu masmédiu jako součást doby, značná část rodičů kontroluje výběr pořadů dětí v TV, i když u dětí ve věku 5 až 6 letých 27,48 % a u dětí ve věku 3 - 4,5 roku 15,71 % rodičů výběr nekontroluje, mají přehled o čase, který děti tráví u médií. 2,87 % rodičů uvedlo, že nemají TV, 1,44 % rodičů nemají PC, 14,97 % rodičů si nepřejde, aby jejich děti trávili čas u PC.

Společný zpěv písniček má v současné rodině své místo, avšak s věkem dětí od společného zpívání rodiče upouští. Oblíbené jsou v rodinách výtvarné činnosti dětí a rodičů, rodiče dětí ve věku 3 - 4,5 roku je uváděli na 3. místě a rodiče dětí ve věku 5 - 6 let je uváděli na 4. místě v oblíbených činnostech.

Práce prokázala, že péče rodičů o řeč dětí je na dobré úrovni, nebo alespoň že rodiče ví, jaká by měla péče o řeč být. Svou roli při vyplňování dotazníku sehrál jistě i efekt sociální žádoucnosti. Pro ještě větší informovanost rodičů v oblasti péče o rozvoj řeči bych doporučovala:

- zveřejňovat na nástěnkách v šatně MŠ odborné články zabývající se rozvojem řeči dětí
- nabízet a půjčovat rodičům odbornou literaturu a časopisy z knihovny MŠ
- organizovat pro rodiče přednášky odborníků týkající se rozvoje řeči dětí
- nadále pořádat společné akce rodičů a dětí v MŠ, kdy mají rodiče možnost srovnání s jinými dětmi, mohou zde vzájemně diskutovat a předávat si informace

Shrnutí

Bakalářská práce je zaměřena na péči rodičů o řeč dítěte. Obsahuje dvě části. První, teoretická, pojednává o prevenci, hlavně pak o logopedické. Zabývá se jazykovými rovinami: foneticko - fonologickou, morfologicko - syntaktickou, lexikálně - sémantickou a pragmatickou. Uvádí společenské faktory řeči jako je prostředí, rodina, mateřská škola. Jmenuje důležité oblasti z hlediska prevence narušení komunikačních schopností, kterými jsou realita, hra, práce, obrázky a knížky, pohádky a příběhy, říkadla a básničky, písničky, kresba, mluvní vzor a komunikace v rodině, divadlo a využití masmédií. Popisuje cvičení vedoucí ke správné výslovnosti, jako jsou dechová a fonační cvičení, rozvoj motoriky hrubé a jemné, grafomotorika, rozvíjení fonemického sluchu a rozvíjení zrakového vnímání.

Dotazníkové šetření zjišťuje: samostatný řečový projev dětí, činnosti rodičů s dětmi, vztah dětí a médií, pomoc rodičů dětem s výběrem TV pořadů, čas dětí věnovaný médiím, způsob uspávání dětí rodiči, vzájemnou polohu rodičů a dětí při čtení, prohlížení a povídání, společné činnosti rodičů a dětí, sportovní aktivity dětí a jiné aktivity dětí. Odpovědi rodičů byly zpracovány do grafů a tabulek. Polostrukturovaný rozhovor s dětmi zjišťuje výslovnost dětí a stupeň jejich vyjadřování, obojí je zpracováno v tabulkách.

Seznam literatury:

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 236 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990, 236 s. Pedagogika (Grada). ISBN 80-000-0060-1.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie*. Brno, 1997, 93 s. ISBN 80-859-3141-9.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 224 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.

KRČMOVÁ, Marie a Libuše RICHTEROVÁ. *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

KUJAL, Bohumír. *Pedagogický slovník 2.díl*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 1. Portál, 1996, 213 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-717-8115-0.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 98 s. ISBN 80-247-1026-9.

LECHTA, Viktor. *Logopedické repetitórium: teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. 1. vyd. Bratislava: Slov. pedagog. nakl., 278 s. ISBN 80-080-0447-9.

PAVLOVÁ-ZAHÁLKOVÁ, Anna, OHNESORG a Milan KANTOR. *Prevence poruch řeči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. Knižnice speciální pedagogiky.

PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Logopedické minimum*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0258-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8772-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac., V Portálu 1. Praha: Portál, 390 s. ISBN 80-717-8829-5.

SOVÁK, Miloš. *Logopedie předškolního věku*. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice speciální pedagogiky.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

Seznam příloh:

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Věkové vymezení vývoje artikulace hlásek

Tabulka č. 2: Slovní zásoba dětí předškolního věku

Tabulka č. 3: Pomoc rodičů dětem s výběrem TV pořadů

Tabulka č. 4: Hodnocení řeči dětí

Tabulka č. 5: Vyjadřovací schopnosti dětí ve třídě Sluníčka (3 - 4,5 roku)

Tabulka č. 5: Správná výslovnost hlásek ve třídě Sluníčka (3 - 4,5 roku)

Seznam grafů

Graf č. 1: Samostatný řečový projev dětí ve věku 3 - 4,5 roku

Graf č. 2: Samostatný řečový projev dětí ve věku 5 - 6 let

Graf č. 3: Porovnání věkových skupin v procentech (komunikační schopnosti)

Graf č. 4: Činnosti rodičů s dětmi ve věku 3 - 4,5 roku

Graf č. 5: Činnosti rodičů s dětmi ve věku 5 - 6 let

Graf č. 6: Porovnání věkových skupin v procentech (společné aktivity)

Graf č. 7: Děti a média (3 - 4,5 roku)

Graf č. 8: Děti a média (5 - 6 let)

Graf č. 9: Porovnání věkových skupin v procentech (oblíbenost médií)

Graf č. 10: Děti a čas věnovaný médiím týdně

Graf č. 11: Způsoby uspávání dítěte (3 - 4,5 roku)

Graf č. 12: Způsoby uspávání dítěte (5 - 6 let)

Graf č. 13: Porovnání věkových skupin v procentech (způsob uspávání)

Graf č. 14: Vzájemná poloha rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání (3 - 4,5 roku)

Graf č. 15: Vzájemná poloha rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání (5 - 6 let)

Graf č. 16: Porovnání věkových skupin v procentech (vzájemná poloha obličejů rodičů a dětí při čtení, prohlížení, povídání)

Dotazník

Vážení rodiče, jmenuji se Eva Součková, studuji Učitelství pro MŠ na PF JCU v Českých Budějovicích. Tímto dotazníkem chci zjistit Vaše domácí aktivity s dětmi, a následným vyhodnocením získaných dat zmapovat péči rodičů o řeč dítěte. Výsledky zveřejním na nástěnce v šatně MŠ. Dotazníkem chci oslovit co největší počet rodičů dětí předškolního věku. Označte prosím odpověď, která Vám bude vyhovovat křížem. Děkuji za spolupráci.

Napište, prosím, do rámečku věk

Rok	Měsíc

 dítěte

.

1. Odpovídá Vám dítě na otázky?

ano
☐

ne
☐

2. Vypráví dítě samo příběh?

ano
☐

ne
☐

3. Vypráví dítě příběh s dopomocí?

ano
☐

ne
☐

4. Vyprávíte si s dítětem o průběhu dne?

ano
☐

ne
☐

5. Říkáte si spolu říkadla?

ano
☐

ne
☐

6. Zpíváte si spolu písničky?

ano
☐

ne
☐

7. Prohlížíte si spolu knihy a knižní ilustrace?

ano
☐

ne
☐

8. Hrajete si se svým dítětem?

ano

☐

ne

☐

9. Využívá Vaše dítě možnosti hry na PC?

ano

☐

ne

☐

10. Sleduje dítě televizní pořady?

ano

☐

ne

☐

11. Poslouchá dítě rozhlas?

ano

☐

ne

☐

12. Čtete před usnutím dítěti pohádku?

ano

☐

ne

☐

13. Vyprávíte před usnutím dítěti?

ano

☐

ne

☐

14. Sleduje dítě před usnutím média?

ano

☐

ne

☐

15. Uvedte, prosím, kolik času Vaše dítě tráví týdně u médií?

TV

PC

16. Pomáháte svému dítěti s výběrem TV pořadů?

ano

☐

ne

☐

Vzájemná poloha rodiče a dítěte při čtení, prohlížení, povídání:

17. Obličejte máme s dítětem vedle sebe.

ano
☐

ne
☐

18. Obličejte máme s dítětem proti sobě.

ano
☐

ne
☐

19. Držím dítě zády k sobě.

ano
☐

ne
☐

20. Popište, prosím, jak si hrajete se svým dítětem?

21. Popište, prosím, jaké sportovní aktivity má vaše dítě?

22. Má Vaše dítě ještě nějaké jiné aktivity?

Děkuji za Vaše odpovědi a čas věnovaný dotazníku.

Polostrukturovaný rozhovor s dětmi:

1. Jaké máš doma hračky?
 2. S jakou hračkou si doma nejraději hraješ?
 3. Co děláš doma nejraději?
 4. Jak si hraješ s bratrem (sestrou)?
 5. Pomáháš doma rodičům?
- dále běžný rozhovor, který vyplynul z dané situace.